

1983/84:136

Fredagen den 4 maj

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollen för den 25 april.

2 § Svar på fråga 1983/84:505 om nya sysselsättningsobjekt i Söderhamn

Anf. 1 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Olle Östrand har frågat industriministern dels om han anser att Kockums Industri AB tagit sitt sociala ansvar gentemot de anställda och kommunen genom att säga upp 85 anställda i Söderhamn utan att ersätta bortfallet med nya jobb, dels vilka åtgärder industriministern är beredd att vidta för att skapa nya sysselsättningsobjekt i Söderhamn.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Riksdagen fattade för drygt ett år sedan beslut om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen, där bl. a. Kockums Industri ingår, och behandlade därvid frågan om mål för gruppen. Riksdagen har ställt sig bakom skärpta krav på lönsamhet för de statsägda företagen såsom varande det säkraste sättet att bereda de anställda en långsiktig trygghet. Det är mot denna bakgrund som man får betrakta de åtgärder som nu vidtas inom Kockums Industri. Det ankommer på koncern- och företagsledningarna att besluta om åtgärder av detta slag.

Kockums Industri har sedan det kom i statlig ägo år 1979 fått avsevärda belopp som ägartillskott. Statsföretag har på detta sätt tagit sitt ägaransvar. Såväl statliga som privat ägda företag har självfallet ett socialt ansvar gentemot de anställda och kommunen, men detta ansvar måste vägas mot vad företagen kan bära med hänsyn till kravet på lönsamhet.

På den andra delfrågan vill jag svara, att i den mån uppkommande sysselsättningsproblem inte kan lösas inom Statsföretagsgruppen, får de åtgärdas med arbetsmarknadspolitiska medel.

Anf. 2 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. När man får ett sådant här svar kan man inte annat än bli ledsen. Jag trodde att statsrådet bestämt skulle ha tagit avstånd från Kockums agerande i det här avseendet.

Enligt uppgift sade industriminister Thage Peterson, när han fick veta att L M Ericsson skulle lägga ned sin kabelfabrik i Piteå med 200 anställda och koncentrera tillverkningen till Hudiksvall, att företaget först skulle ta sitt sociala ansvar och skapa ny sysselsättning i Piteå innan man gjorde denna förändring. Det tycker jag är bra. Jag trodde att statsrådet Carlsson skulle ha gjort något liknande den här gången. Det är i alla fall fråga om ett statligt företag.

Tyvär har vi i Söderhamn dålig erfarenhet av både statlig och kooperativ företagsamhet. KF har lagt ned tre enheter utan att lägga ned vare sig 5 minuter eller 5 öre för att ersätta bortfallet med nya arbetstillfällen. SSAB försökte så gott det gick "slakta" Ljusne Kätting, men lyckades inte. Kockums har sedan 1975 tagit bort 225 jobb i sina fabriker i Söderhamn, utan att över huvud taget lägga ned någon tid eller kraft för att ersätta bortfallet med nya jobb. Nu är man beredd att skicka i väg ytterligare 85, med motivering att det skall bli lönsammare att koncentrera skogsmaskintillverkningen till Stensele.

Jag tycker, herr talman, att det är en skandal av ett statligt företag att bära sig åt på detta sätt. Därför trodde jag att statsrådet Carlsson skulle ha reagerat kraftigare mot ett sådant här tillvägagångssätt.

Ingen skall inbilla mig eller någon av de anställda i Söderhamn att det är företagsekonomiskt riktigt att råta upp en dålig ekonomi genom att flytta produktionen 50 mil från huvudkontoret, där administration och utvecklingsavdelning är förlagda och där man också har moderna fabrikslokaler och en mycket modernare maskinpark än på den plats som man skall flytta till. Med andra ord: här ligger en hund begraven. Det skulle inte förvåna mig om nästa steg blir att flytta hela verksamheten norrut till Umeåtrakten.

I detta avseende hade det naturligtvis varit företagsekonomiskt riktigt att koncentrera verksamheten till Söderhamn. Det skulle ha skett, vågar jag påstå, i vilket annat privat företag som helst.

Vi har drabbats så hårt i Söderhamn att det behöver vidtas åtgärder från statsmakternas sida. Vi klarar inte den mycket svåra situationen själva i Söderhamn, utan vi måste ha hjälp från statsmakterna.

Jag vill därför avslutningsvis fråga Roine Carlsson: Är ni beredda att gå in med speciella åtgärder i en sådan här ort för att åstadkomma en industriell förnyelse?

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1983/84:520 om planerad försäljning av statens aktier i Landskrona Finans AB

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

Anf. 3 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Nic Grönvall har frågat industriministern huruvida vissa tidningsuppgifter om att staten förhandlar med de enskilda intressenterna i Landskrona Finans AB om en försäljning av statens aktier i bolaget är riktiga och, i så fall, hur värdet på aktierna skall bestämmas.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

De tidningsuppgifter som refereras i frågan är inte riktiga. Staten äger inga aktier i Landskrona Finans AB och har aldrig ägt några aktier i bolaget.

Vid bildandet av Landskrona Finans AB och vid några tillfällen därefter har staten lämnat bolaget medelstillskott på sammanlagt 100 milj. kr. Tillskotten har gjorts på annat sätt än genom nyemission av aktier. Som villkor för tillskotten föreskrevs att bolaget skulle till staten årligen inbetala en särskild avgift på 3 %. Efter framställning av bolaget medgav regeringen den 29 mars 1984 att bolagets avgiftsskyldighet fick avlösas med ett engångsbelopp motsvarande ett beräknat nuvärde av den årliga avgiften, nämligen 19 milj. kr. En förutsättning för detta är att aktieägarna genom kontant nyemission senast den 15 maj 1984 tillför bolaget minst motsvarande belopp i nytt eget kapital.

Det är förmodligen detta regeringsbeslut och de överläggningar som föregick beslutet som åsyftas i de tidningsartiklar som Nic Grönvall har läst.

Anf. 4 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Svaret visar att saken är just så egendomlig som jag fruktade.

Låt oss först lägga fast att de medel som disponerades för tillskotten till Landskrona Finans anvisades av riksdagen i ett riksdagsbeslut, 1979/80:165. Det var 900 milj. kr. som avsattes för Svenska Varvs utvecklingskostnader. Senare beslöts, också i riksdagen, att 100 milj. kr. av dem skulle disponeras för Landskrona Finans. Jag vill göra gällande att det förhållandet att Svenska Varv formellt äger aktierna inte innebär att staten inte har ansvar för disponerandet av denna tillgång.

Anledningen till att jag har ställt frågan är naturligtvis att det engångsbelopp på 19 miljoner som innebär att statens engagemang i Landskrona Finans avvecklas är skandalöst litet i förhållande till vad som överförs till bolaget. Jag hävdar att Landskrona Finans värde torde vara minst omkring 170 miljoner. Det finns på balansräkningen ett bevarat eget kapital om 100 miljoner. Bolaget har övervärden i fastigheter på ca 185 miljoner och övervärden i aktier i företag på omkring 60 miljoner. Om jag tar hänsyn till att dessa beräkningar är osäkra, kan jag ändå hävda att värdet på Landskrona Finans är långt över 100 miljoner.

Statsrådet tycks nu mena att staten utan vidare spisning skall frånträda sitt intresse i bolaget genom att aktieägarna i Landskrona Finans befrias från att

Om planerad försäljning av statens aktier i Landskrona Finans AB

Om planerad försäljning av statens aktier i Landskrona Finans AB

betala en årlig avgift på omkring 3 miljoner. Jag tror att vi här fingrar på en politisk skandal. Uppenbarligen kan inte riksdagens anvisning av de 100 miljonerna frånträdas på detta sätt.

Jag vill fråga statsrådet: Vilka är de aktieägare som skall tillföra bolaget nya medel? Är Svenska Varv med bland dem? Är de fyra kommunala bolag som är aktieägare i Landskrona Finans med bland dem? Kommer staten härefter att lämna ifrån sig sina aktier i Svenska Varv?

Det fordras mycket mer ljus i detta ärende. Jag hoppas att statsrådet är beredd att lämna en del besked som kan ge ytterligare belysning.

Anf. 5 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag kan förstå att Nic Grönvall är ledsen för att den tidningsartikel som han apostroferar inte överensstämmer med verkligheten, men det får bli en fråga mellan Nic Grönvall och den aktuella tidningen.

Sakläget är att den särskilda avgiften på 3 % fastställdes av den borgerliga regeringen. Det är det beslutet som nu fullföljs genom engångsbeloppet. Om Nic Grönvall påstår att lösningen av Landskrona Finans problem är en politisk skandal kan han i varje fall inte rikta den anklagelsen mot den nuvarande regeringen, utan han får vända sig till dem som står honom betydligt närmare än jag.

När det gäller engagemanget kan jag bara upppepa att Svenska Varv inte har några aktier i Landskrona Finans. Därmed har jag inga ytterligare kommentarer, herr talman, till Nic Grönvalls olika frågor.

Anf. 6 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Ärendet blir egendomligare och egendomligare. Det föranleder långt mer ingående undersökningar än vad en sådan här frågestund kan innebära.

För den som känner till näringsutskottets betänkande om Landskrona Finans från förra riksmötet är det alldeles uppenbart att statsrådet har fel, eftersom däri redovisas vilka som är aktieägare i bolaget. Bland de fyra s. k. samhällsparter som äger aktier anges Svenska Varv AB. I all dokumentation om Landskrona Finans framgår också att statens medel kanaliseras såsom aktietillskott via Svenska Varv. Det var dessutom av Sveriges riksdag till Svenska Varv anvisade medel som disponerades för detta.

Om Svenska Varv, som statsrådet här indikerar, har sålt sina aktier, vill jag veta till vem, när, på vilka grunder och till vilket pris som det skedde, för det är alldeles uppenbart att Svenska Varv AB en gång har ägt aktier i Landskrona Finans.

Anf. 7 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! När Nic Grönvall nu gör påstående efter påstående som visar sig sakna grund vill jag återigen bekräfta att det kan ha skett någonting efter det att det betänkande skrevs som Nic Grönvall åberopar och till dags dato. Till yttermera visso vill jag tillägga att de kontrollmöjligheter som staten hade när regeringen fastställde de övriga reglerna kvarstår oförändrade.

Anf. 8 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Inför påståendet om egendomligheter vill jag gärna läsa innantill ur näringsutskottets betänkande 35 från föregående år: "Den helt dominerande delen av ägandet ligger dock hos andra samhällsorgan samt hos det statligt ägda Svenska Varv AB." Det fordras faktiskt att statsrådet nu lämnar mig en upplysning om när detta upphörde att vara en sanning. Eller var det så att näringsutskottet vilseleddes förra året?

Anf. 9 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Det kan faktiskt vara så att man har använt tiden från det att näringsutskottets uttalande, som Nic Grönvall åberopar, gjordes och till dags dato. Det är inte förbjudet för företaget att förändra sina aktieinnehav i detta fall.

Anf. 10 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Nej, det är inte förbjudet för företag att ändra sina aktieinnehav, det är jag helt klar över. Men om det aktieinnehavet är förenat med en fordran av tillskottsmedel, som i Landskrona Finans bokföring är redovisad till 50 miljoner, har jag som riksdagsman all anledning att kräva att man från regeringens sida redovisar hur dessa medel kunde försvinna ur statens ägo och därmed också undan från riksdagens tillsyn.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:146

Anf. 11 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6:1 vill jag meddela att jag på grund av utlandsresor ej kommer att besvara interpellationen av Margot Wallström om åtgärder mot kärnvapenproven i Stilla havet inom den angivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara den måndagen den 28 maj kl. 12.00.

5 § Svar på interpellationerna 1983/84:117 och 127 om konflikten i Sydostasien

Anf. 12 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ivar Virgin har frågat mig om regeringen har erhållit garantier från Vietnams regering att attackerna förra året mot flyktingläger vid thai-kampuchianska gränsen inte kommer att återupptas.

Hans Göran Franck har ställt följande frågor angående konflikten i Sydostasien:

1. Hur bedömer regeringen möjligheterna att kunna uppnå en förhandlingslösning av konflikten i Sydostasien?

2. Är regeringen beredd att genom medling eller på annat sätt medverka till en sådan fredlig lösning?

3. Ingår det i regeringens planer att lämna ytterligare humanitärt bistånd och/eller utvecklingsbistånd till Kampuchea?

4. Är regeringen beredd att verka för att Kampuchebas plats i FN t. v. står obesatt?

5. När och under vilka förutsättningar kan diplomatiska förbindelser med Kampuchea komma till stånd?

Jag besvarar de båda interpellationerna i ett sammanhang.

Det är nu mer än fem år sedan vietnamesiska trupper invaderade Kampuchea. Enligt aktuella uppgifter uppgår den vietnamesiska militära närvaron till ca 170 000 man. Folkrepubliken Kampuchea under ledning av Heng Samrin har egna styrkor om ca 25 000 man.

Demokratiska Kampuchea, som leds av en koalition och som svarar för motståndet i landet, beräknas ha 40 000–45 000 man under vapen. Av dessa torde ca 30 000 tillhöra de röda khmererna, ca 10 000 khmerernas nationella befrielsefront (KPNLF) under ledning av Son Sann och ca 3 500 prins Sihanouks organisation Funcinpec. Trots de ojämna styrkeförhållandena har vietnameserna och Heng Samrin-styrkorna inte lyckats vinna en fullständig militär seger. Motståndet fortsätter i bergstrakterna längs gränsen mot Thailand.

Vid skilda tillfällen har såväl Vietnam som ASEAN-länderna antytt en vilja att nå en politisk lösning av Kampucheproblemet. Sverige har välkomnat detta och stött parternas strävanden att föra en dialog som kan lägga grunden till en politisk lösning. Under den senaste månaden har emellertid strider åter flammats upp längs gränserna mellan Thailand och Kampuchea och mellan Kina och Vietnam. Den svenska regeringen beklagar denna utveckling, som naturligtvis försvårar och fördröjer en politisk dialog.

Människorna i Kampuchea har genomgått svåra lidanden, först under den oerhört grymma Pol Pot-regimen och sedan under striderna som följt på den vietnamesiska invasionen. Vår uppfattning har hela tiden varit att de vietnamesiska trupperna måste lämna Kampuchea och att det kampucheaniska folket måste ges tillfälle att utan utländsk inblandning och i demokratiska former bestämma sin politiska framtid. Dessa synpunkter har vi gång efter annan framfört såväl i internationella fora som vid bilaterala samtal. Den svenska regeringen har fortlöpande kontakt med berörda regeringar och verkar därvid för en fredlig lösning i Kampuchea.

Vad avser Kampuchebas representation i FN hävdar Sverige, som Hans Göran Franck framhåller, att ingen grupp eller regim under nuvarande omständigheter kan betraktas som legitim företrädare för Kampuchebas folk. Denna hållning har Sverige intagit alltsedan frågan blev aktuell i FN 1979. I linje med denna uppfattning har den svenska delegationen avstått vid omröstningarna rörande de fullmakter som från kampucheaniskt håll presenterats i FN:s generalförsamling. Bildandet av Demokratiska Kampuchebas s. k. koalitionsregering 1982 har inte förändrat den svenska uppfattningen. Jag finner inte att den senaste tidens utveckling givit oss anledning att

ompröva vårt ställningstagande när det gäller Kampuchéas FN-representation.

Hans Göran Franck har vidare frågat när och under vilka förutsättningar diplomatiska förbindelser med Kampuchéa kan komma till stånd. Det viktigaste kriteriet för att Sverige skall uppta eller upprätthålla diplomatiska förbindelser med en regering är att denna har effektiv kontroll över landets territorium och ett rimligt mått av stabilitet. I viss mån måste också politiska lämplighets-skäl tillmätas betydelse i detta sammanhang. Det kan härvid finnas skäl att beakta exempelvis en sådan omständighet som att en viss regering åtnjuter eller inte åtnjuter ett rimligt mått av internationellt erkännande. Dessa kriterier anser regeringen inte är uppfyllda i dagens Kampuchéa.

Till sist några ord som svar på frågorna om bistånd till Kampuchéa och om situationen i flyktinglägren. Sedan 1979 har hundratusentals flyktingar sökt sig undan striderna till gränsområdet mot Thailand. Av dessa finns i dag ca 60 000 i s. k. holding centers inne i Thailand. Omkring 220 000 hemlösa kampuchéaner lever i läger vid gränsen mellan Thailand och Kampuchéa. I samband med den senaste månadens strider har uppgifter förekommit om att upp till 70 000 kampuchéaner flytt in på thailändskt område undan attacker-na mot gränslägren.

Medkänsla med det kampuchéanska folket har framkallat en omfattande biståndsvilja. Det internationella hjälpprogram som satts i gång av FN har successivt utvecklats till ett av organisationens största biståndsen-gagemang. Omkring 800 miljoner dollar har hittills förmedlats, merparten i form av livsmedel.

Sverige har sedan 1979 bidragit med ca 130 milj. kr. till hjälpprogrammet. Under senare år har huvuddelen av Sveriges bidrag gällt insatser inne i Kampuchéa. I första hand har de avsett en förbättring av livsmedelsförsörjningen och av hälsoförhållandena. Under 1984 har hittills 15 milj. kr. anvisats, främst till insatser via FN-organen på platsen, men också via enskilda organisationer som Röda korset.

Den svenska regeringen anser att Kampuchéafrågans blockering i FN inte får förhindra angelägna humanitära hjälpinsatser för nödlidande kampuchéaner. Vi är beredda att även i fortsättningen lämna bidrag till sådana insatser. Regeringen följer noga utvecklingen i området och de förändringar i hjälpbehovet som denna kan medföra. Däremot är något bilateralt utvecklingsbistånd till Kampuchéa f. n. inte aktuellt.

Vad avser de flyktingläger vid gränsen som i år liksom vid tidigare tillfällen utsatts för vietnamesiska attacker, tillhör de flesta invånarna i dessa läger de grupper som bjuder motstånd mot den vietnamesiska närvaron i Kampuchéa och mot den Vietnamstödda regeringen i Phnom Penh. Dessa gränsläger kontrolleras av endera de röda khmererna, prins Sihanouks rörelse Funcinpec eller Son Sanns KPNLF. Flera av lägren ligger i själva stridsområdet. I lägren finns dels motståndsgruppernas gerillasoldater, dels civilbefolkning inkl. kvinnor och barn. Självfallet är det under dessa omständigheter omöjligt att garantera de civila flyktingarnas säkerhet och att få sådana

Fredagen den
4 maj 1984

*Om konflikten i
Sydostasien*

garantier från de parter som är inblandade i stridshandlingarna.

Sveriges uppfattning är att flyktingarna bör beredas plats i läger placerade på säkert avstånd från stridslinjen. Icke desto mindre fördömer vi de vietnamesiska anfällen mot civila, kvinnor och barn. Denna uppfattning har den svenska regeringen framfört till den vietnamesiska regeringen.

Anf. 13 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Av svaret att döma har regeringen inte fått några som helst garantier från Vietnams regering om att de brutala attackerna mot flyktinglägren vid gränsen mellan Thailand och Kampuchea skall upphöra.

Svaret innehåller emellertid en god beskrivning av läget i Kampuchea. En stor välutrustad krigsmakt på nära 200 000 man håller landet i ett järngrepp sedan fem år tillbaka. Det folkliga motståndet är koncentrerat till bergstrakterna längs gränsen mot Thailand. Man har ändå hindrat vietnameserna att nå en fullständig kontroll över området.

Det folkliga motståndet mot ockupationen har varit så starkt att man hellre genomgår svåra lidanden än att upphöra med motståndet.

FN har för femte året i rad antagit en resolution riktad mot den vietnamesiska invasionen. Den senaste resolutionen innehåller dessutom uppgifter om att det pågår en vietnamisering av Kampuchea.

Prins Sihanouk, president i motståndsrörelsen, hävdar att en miljon vietnameser flyttat in i landet. Andra talar om en halv miljon. Detta är utomordentligt allvarligt. Vietnam är i full färd med att kolonisera sin granne.

FN har, som utrikesministern framhöll, satt i gång ett omfattande hjälpprogram för att hjälpa det kampucheanska folket. Sverige har anslagit betydande medel för att stötta upp FN:s och Röda korsets hjälpinsatser. Jag tycker dessa humanitära insatser är värdefulla, och vi bör göra vad som står i vår makt för att hindra och lindra nöden i Kampuchea.

Flyktinglägren i gränstrakterna har i år, liksom tidigare år, utsatts för attacker från de vietnamesiska trupperna. Civila, kvinnor och barn, befinner sig åter i skottlinjen. Mödosamt uppbyggda flyktingläger – uppbyggda bl. a. med svenska biståndsmedel – ödeläggs.

Vietnam, det land som tar emot det största svenska biståndet – 365 milj. kr. per år, 1 milj. kr per dag – raderar ut svenskt bistånd i Kampuchea.

Sture Korpås yttrade följande år 1981 i en biståndsdebatt, där socialdemokraterna yrkade på ökad hjälp till Vietnam och Tanzania: "Ett annat beklagligt faktum är att de två länder, som får mest bistånd, båda står med trupper i ett grannland – Vietnam i Kampuchea, och Tanzania i Uganda. Det är inte heller bra för vårt bistånd."

Vi moderater tycker att det är helt oacceptabelt. Vi friställer i Vietnam med vårt bistånd resurser som landet kan använda, och använder, till att föra krig mot sin granne, ett krig som självfallet kostar miljarder.

Detta är en politisk skandal. Och skandalen är av den storleksordningen att det borde vara självklart att det svenska biståndet till Vietnam avslutas.

Det har moderata samlingspartiet också föreslagit.

I interpellationssvaret säger utrikesministern följande: "Icke desto mindre fördömer vi de vietnamesiska anfällen mot civila, kvinnor och barn. Denna uppfattning har den svenska regeringen framfört till den vietnamesiska regeringen."

Man kan bara konstatera att Vietnam inte tagit minsta notis om denna teaterviskning. De miljarder som vårt land satsat i Vietnam har fått en bitter skörd.

Olof Palme, som väl får anses ha startat den svenska miljardrullningen beträffande Vietnam, uttalade, när de vietnamesiska trupperna gick in i Kampuchea, att invasionen inte kunde ursäktas. Den skulle fördömas. Han sade: "Men långt värre är om Vietnam nu stannar kvar i Kampuchea, ja, det är värre än den dumhet man nu begått."

Herr talman! Det har varit märkligt tyst om det som var värre än en dumhet. Varför?

Anf. 14 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Det kampucheanska folket har under senare tid genomgått mycket svåra lidanden, inte bara genom den oerhört grymma Pol Pot-regimen och de strider som följde på den vietnamesiska invasionen i Kampuchea utan även genom USA:s angreppskrig, som medförde enorm förstörelse i landet.

I dagens Kampuchea råder stora hälsoproblem – jag avser då malaria, tbc och hög spädbarnsdödlighet. Förra årets torka och översvämningar vållade stora förluster. Matbristen är mycket allvarlig och hotar att bli ett akut problem inom kort.

Sverige är f. n. en av de största bidragsgivarna när det gäller FN:s hjälpprogram. Den svenska hjälpen sedan 1979 med ca 130 milj. kr. i fråga om detta hjälpprogram har varit mycket värdefull. Utrikesministerns uttalande, att Sverige även i fortsättningen är berett att lämna bidrag till humanitära hjälpinsatser, är mycket tillfredsställande med hänsyn till det stora behov som finns.

Det föreligger starka skäl för att öka de svenska insatserna inne i Kampuchea, särskilt i syfte att avvärja den hotande svälten och att förbättra den allvarliga hälsosituationen. Vidare bör Sverige verka för att även andra länder gör humanitära insatser.

I den utländska humanitära hjälpen har enligt en resolution från FN:s generalförsamling om Kampuchea det i och för sig behövliga biståndet till de kampucheanska flyktingarna i Thailand och gränsområdena kraftigt prioriterats, trots att behoven inne i Kampuchea f. n. är minst lika stora, om inte större.

Mot bakgrund av det rådande läget i Kampuchea är det uppenbart att det inte räcker med kortsiktig humanitär hjälp. Kampuchea är i stort behov av bistånd till återuppbyggnaden och långsiktig utveckling. Utrikesministern säger att något bilateralt utvecklingsbistånd till Kampuchea f. n. inte är aktuellt. Det är beklagligt att regeringen inte anser sig kunna inleda ett

Nr 136

**Fredagen den
4 maj 1984**

*Om konflikten i
Sydostasien*

Fredagen den
4 maj 1984

*Om konflikten i
Sydostasien*

utvecklingssamarbete med Kampuchea.

I detta läge är det särskilt angeläget att Sverige verkar för en sådan fredlig utveckling, en sådan fredlig lösning när det gäller problemen i Sydostasien och Kampuchea att inte bara Sverige utan även andra länder skall kunna inleda ett bistånd för återuppbyggnad och utveckling.

Förutsättningar för en rättvis och varaktig fredlig lösning av Kampuchea-problemet är inte bara tillbakadragande av vietnamesiska och andra utländska styrkor från Kampuchea utan även det kampucheanska folkets rätt att avgöra sitt eget öde utan andra staters inblandning i deras inre angelägenheter. Stormakterna och grannländerna till Kampuchea har därvidlag ett särskilt ansvar. Det kinesiska militära och ekonomiska stödet till de röda khmererna – för vilka Pol Pot alltså spelar en ledande roll – motverkar emellertid starkt möjligheterna till en fredlig lösning. De röda khmererna är, som framgår av utrikesministerns svar, utan jämförelse de starkaste militära styrkor som bekämpar Heng Samrin-regeringen. Samtidigt med detta stöd har Kina vid upprepade tillfällen angripit Vietnam i bestraffningssyfte, vilket är en uppenbart folkrättsstridig handling, på samma sätt som den vietnamesiska invasionen i Kampuchea. Den kinesiska politiken inte bara motverkar möjligheterna till en fredlig lösning – den medverkar också till en upptrappning av konflikten i regionen. Detta har inte blivit föremål för tillräcklig uppmärksamhet och kritik.

Utrikesministern framhåller med rätta att Vietnam och ASEAN-länderna antytt en vilja att nå en politisk lösning av Kampuchea-problemet. Australiens utrikesminister, Bill Hayden, som försökt medla i Sydostasien och därvid haft överläggningar med alla berörda parter, har gjort intressanta iakttagelser. För någon tid sedan uttalade han bl. a. att det första ledet i en lösning uppenbarligen måste vara att Pol Pot-styrkorna avväpnas. De måste utestängas effektivt från varje form av inflytande i den här regionen. Det är tämligen klart bevisat, fortsatte utrikesminister Hayden, att Kampuchreas folk fruktar Pol Pot och hans bödlar mer än något annat. Vad som slår mig, uttalade utrikesminister Hayden vidare, är att vietnameserna så bestämt säger att de vill ut ur Kampuchea, att de vill ha stabilitet på den indokinesiska halvön och att de vill ha ett fruktbart förhållande till sina grannar.

Utrikesminister Bodström säger att den svenska regeringen fortlöpande har kontakt med berörda regeringar och därvid verkar för en fredlig lösning. Jag hoppas att regeringen tillvaratar de möjligheter som finns att vid lämplig tidpunkt verka för att medla eller på annat sätt uppnå en förhandlingslösning.

Eftersom FN erkänner Demokratiska Kampuchea, för vilket Pol Pot spelar en viktig roll, är det svårt att se hur FN skall kunna bidra till en lösning av konflikten. Möjligheterna till en sådan lösning skulle underlättas om Kampuchreas plats i FN t. v. lämnades obesatt. Sverige bör därför mer aktivt verka för detta vid FN:s generalförsamling i höst. Sverige bör tillsammans med andra länder framlägga ett förslag som innebär att Demokratiska Kampuchea berövas sin plats i FN, dvs. att dess fullmakter underkänns.

Även i övrigt bör Sverige vid den kommande generalförsamlingen i FN verka för en ny resolution i Kampucheafrågan, vilken öppnar möjligheterna

till en fredlig lösning. Det är inte tillfredsställande att FN:s generalförsamling med svenskt stöd antar resolutioner, som i alltför hög grad präglas av USA:s, Kinas och Thailands föga konstruktiva, för att inte säga negativa, inställning. Det räcker inte med att Sverige i samband med ett sådant votum nöjer sig med en röstförklaring som kritiserar formuleringar i texten.

Herr talman! Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Kampuchea, som har en bred sammansättning och anslutning politiskt och organisatoriskt, har vid sitt årsmöte i mars detta år vädjat till regeringen om förnyade och förstärkta insatser för att åstadkomma en rättvis och varaktig fred för återuppbyggnad och utveckling i Sydostasien. Sverige fick ett stort internationellt anseende genom det engagemang regeringen visade under Indokina-kriget. Detta förpliktar också i dagens situation, som är både komplicerad och allvarlig.

Anf. 15 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det är ett uttalande i Ivar Virgins inlägg som jag vill ta upp. Han säger att de miljarder som Sverige har givit till Vietnam har fått en bitter skörd. Jag vet inte om det är Ivar Virgins avsikt att de orden skall bli de definitiva i kammarens protokoll när det gäller hans insyn.

Är det de miljoner som vi nu lägger på de två barnsjukhusen i Vietnam, eller det vi nu lägger på pappersbruket i Vietnam för att få fram papper och göra folk läskunniga, som har givit den bittra skörden att Vietnam har invaderat Kampuchea? I så fall måste jag säga att anspråken på samband mellan orsak och verkan inte är stora.

Det finns en anekdot av Albert Engström där han visar på överklassdamen som ser några trashankar. Hon dövar sitt samvete genom att säga: Dessa barn äro ej värda vårt medlidande, ty deras fäder super. Kanske är barnen i Vietnam heller inte värda vårt medlidande till följd av den invasion som Vietnam har gjort i Kampuchea? Men jag anser att vi bör skilja på de här sakerna.

Jag vill också med skärpa tillbakavisa påståendet att det är en teaterviskning från den svenska regeringens sida när den för Vietnam framhåller nödvändigheten av att dra tillbaka sina trupper ur Kampuchea. Det är också klart att detta har framhållits här i Sverige med all kraft, inte minst i denna kammare, men också vid alla samtalskontakter som förekommit med den vietnamesiska regeringen. Det förhållande som Sverige har till Vietnam gör kanske att man lyssnar mer på våra ord än på uttalanden från stater som är direkt fientliga till Vietnam. Därför kommer vi att fortsätta att framföra kravet på Vietnams återtag ur Kampuchea. Vi godkänner inte de motiv som man eventuellt anför för sin invasion.

En annan sak är att det också finns andra syndare i den här situationen. Det vet alla som önskar en förhandlingslösning i denna region. I det sammanhanget har man tidigare apostroferat den roll som Australien under sin nya regering möjligen kan komma att spela, men också den vilja till lösning som många av de omgivande ASEAN-länderna visar. Jag tror också att Vietnam lider så mycket ekonomisk skada av att hålla så stora trupper i Kampuchea att

Fredagen den
4 maj 1984

*Om konflikten i
Sydostasien*

det skulle kännas angeläget för Vietnam att få dra sig tillbaka därifrån.

Till Hans Göran Franck vill jag säga att vårt bistånd till Kampuchéas folk måste gå via FN-organ, Röda korset och liknande institutioner så länge det inte finns en regering med vilken vi kan träffa en överenskommelse. Förutsättningen för att det skall kunna bli ett bilateralt avtal mellan den svenska regeringen och Kampuchéa är att där åtminstone finns en regering som vi erkänner. De olika grupper som nu gör anspråk på att inneha regeringsmakten i Kampuchéa underkänns av oss, i båda fallen. Det har också varit grunden för vårt uppträdande i Förenta nationerna, där vi har lagt ned vår röst i den frågan. Vi anser inte att Demokratiska Kampuchéa skall ha platsen i Förenta nationerna. Vi anser heller inte att Folkrepubliken Kampuchéa skall ha den.

En regering i Kampuchéa kan bara komma till när detta lands folk lever i frihet från omgivande staters inblandning. Då är det dags också för oss att börja uppta förbindelse med den och godkänna dess fullmakter i Förenta nationerna.

Anf. 16 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Hans Göran Franck gjorde till att börja med en utläggning om humanitär hjälp till Kampuchéa. Jag vill verkligen med kraft understryka vikten av att vi hjälper folket i detta utomordentligt utsatta land. Jag vill varmt stödja tanken att vi fortsätter med den hjälpen – och även utökar den.

Vad sedan gäller det jag uttalade om den bittra skörden, vidhåller jag min uppfattning att det kan betecknas som en utomordentligt bitter skörd av vår hjälp till Vietnam när denna hjälp med nödvändighet friställer resurser, som kan användas för att ockupera ett grannland.

Då det gäller humanitär hjälp är vi självfallet positiva till den såsom vi är i alla andra fall – det är vi givetvis även beträffande Vietnam. Däremot tycker jag att de problem som vi nu tar upp mycket skarpt belyser den fråga som utrikesutskottet har varit inne på vid ett flertal tillfällen. Jag kan erinra om att utrikesutskottet i sitt betänkande 1978/79:1 framhöll, att biståndssamarbetet bygger på långsiktiga förutsättningar och att ett abrupt avbrytande av sådant samarbete är ett mycket allvarligt steg, som förutsätter en ingående prövning från fall till fall. – Jag tycker att det är en bra beskrivning. Och det borde vara solklart att biståndet till Vietnam, om något, skall avbrytas.

Den här debatten har förts i åtskilliga år. Det kan naturligtvis finnas starka skäl för att fullfölja investeringarna och inte avbryta hjälpen under investeringsperioden, men när pappersbruket nu väl är byggt och invigt och i drift är det självklart att Vietnam, om viljan finns, har resurser att driva pappersbruket i Bai Bang.

Jag vill erinra om några händelser i januari och mars förra året.

Den 31 januari 1983 artilleribesköts, bombades och utplånades byn Nong Chan i västra Kampuchéa av artilleri, pansarfordon och infanteri från Vietnam. Många dödades och skadades och 50 000 människor förlorade sina hem. De insatser som gjordes i den operationen var naturligtvis betydande, och kostnaderna uppgick till hundratals miljoner kronor. Och alldeles

oberoende av om hjälpen kom från Sovjet, gör naturligtvis Vietnam betydande uppoffringar för att åstadkomma operationer av den här typen.

Den 28 mars 1983 utförde Sovjetbyggda stridsvagnar – T54 och T55 – tillsammans med ryskt artilleri anfall på Pnom Chat och Sihanoukborei, byar nära thailändska gränsen, med stor förödelse, många flyktingar och många dödade civila, kvinnor och barn som följd.

Jag kan också erinra om ett uttalande av Ola Ullsten som svar på en fråga 1980. Han sade då: "Den politik som bedrivs i Vietnam kommer i längden att allvarligt skada biståndsviljan i Sverige och få konsekvenser för våra möjligheter att över huvud taget lämna bistånd."

Jag vidhåller att resultatet av hjälpen till Vietnam numera är en bitter skörd.

Anf. 17 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Utrikesministern framhåller att Sverige har lagt ned sin röst i FN:s generalförsamling då det gällt frågan om Kampuchéas plats där. Vad jag anförde i mitt tidigare inlägg var att denna nedläggning av rösten tillsammans med en röstförklaring inte är tillräcklig. Den ståndpunkten tillsammans med det stöd som demokratiska Kampuchéa fått från andra medlemsstater har lett till att demokratiska Kampuchéa fortsättningsvis intar platsen i FN. Det är därför som jag menar att det är viktigt att nu överväga en förändring av ställningstagandet på så sätt att man från svensk sida verkar för att Kampuchéas plats i FN under en viss tid skall lämnas obesatt. Det betyder inte att man erkänner Heng Samrin-regeringen, men det skulle på ett mera konsekvent sätt ge uttryck för den svenska uppfattningen.

Om denna plats t. v. lämnades obesatt skulle FN få större möjligheter att verka för en fredlig lösning. Ett svenskt agerande i den frågan – gärna tillsammans med andra länder – skulle också öppna möjligheter för länder som Australien att tillsammans med Sverige göra en verksam insats för att åstadkomma en fredlig utveckling och uppnå en fredlig lösning i Sydostasien.

Anf. 18 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Det är självfallet regeringens önskan att verka för en förhandlingslösning, som Hans Görän Franck rekommenderar. Vi skall också noga överväga om ett annat röstningsbeteende i FN kan gynna detta. Strävan att nå en fredlig lösning är det enda som vägleder oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fredagen den
4 maj 1984

*Om kontakter med
Högsta Sovjet till
förmån för Anato-
lij Sjtjaranskij*

6 § Svar på interpellation 1983/84:121 om kontakter med Högsta Sovjet till förmån för Anatolij Sjtjaranskij

Anf. 19 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Rune Torwald har frågat mig om jag är beredd ta initiativ till kontakter med företrädare för Högsta Sovjet till förmån för bl. a. Anatolij Sjtjaranskij så att han frigges ur fängelset och snarast tillerkänns rätten att emigrera till Israel för att där återförenas med sin hustru Avital.

Jag har uppfattat frågan så att det är kontakter med företrädare för den sovjetiska regeringen som åsyftas.

Rune Torwald har i sin interpellation beskrivit det öde som drabbat Sjtjaranskij. 1978 dömdes Sjtjaranskij till 13 års fängelse och arbetsläger på grund av sitt aktiva engagemang för mänskliga rättigheter. Han var särskilt verksam när det gällde att granska den sovjetiska regeringens genomförande av de principer och bestämmelser om medborgarligen rättigheter som finns nedlagda i slutdokumentet från Helsingforskonferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK).

I fängelset var han under lång tid utan kontakt med sin familj och omvärlden, och han genomförde därför en hungerstrejk för drygt ett år sedan. Efter talrika internationella påtryckningar fick Sjtjaranskijs mor ta emot ett brev, och hungerstrejken avbröts. Modern har sedan kunnat besöka sin son vid ett eller ett par tillfällen. Försök att med hänvisning till Sjtjaranskijs dåliga hälsotillstånd få honom frigiven efter halva strafftiden har inte gett något resultat, trots antydningar från sovjetiskt håll om att detta skulle vara möjligt.

Den svenska regeringen har vid olika tillfällen uttalat sin djupa oro över medborgarrättskamparnas situation i Sovjetunionen. Särskild uppmärksamhet har därvid riktats mot de s. k. Helsingforsgrupperna vilka, på grund av de förföljelser som de utsatts för, praktiskt taget har upphört att verka. Lika tydligt har framhållits från svensk sida att envar har rätt att lämna varje land, däri inbegripet sitt eget, och att återvända till sitt eget land. Detta slås fast i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Icke desto mindre kan i Sovjetunionen endast en liten minoritet resa ut ur landet. För judar som vill emigrera har antalet utresetillstånd under det senaste året kraftigt minskat.

Det vore en välkommen humanitär åtgärd om Anatolij Sjtjaranskij släpptes ur fängelset och tilläts att resa ut ur landet för att återförenas med sin hustru. Detta har också framförts direkt till sovjetiska representanter, senast i anslutning till utrikesminister Gromykos vistelse i Stockholm i januari i år. Om inte denna vädjan, på strikt humanitär grund, tillsammans med framställningar från andra håll, ger resultat är det mycket möjligt att den kan komma att förnyas vid lämpligt tillfälle.

Anf. 20 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka utrikesministern för det både utförliga och informativa svaret.

Nu är det mer än sju år sedan som den 29-årige matematikern och medborgarrättskämpen Anatolij Sjtjaranskij häktades den 15 mars 1977. Han engagerade sig tillsammans med bl. a. Josef Begun, som också sitter i fängelse sedan lång tid, för att försöka bevaka att de sovjetiska myndigheterna levde upp till de avtal som träffades i Helsingfors 1975 beträffande grundläggande mänskliga rättigheter, t. ex. rätten till utvandring och medverkan till att återföreina splittrade familjer.

Låt mig också lämna en del andra upplysningar om Anatolij Sjtjaranskij.

Sedan Sjtjaranskij funnit det allt svårare att följa ett judiskt kulturmönster i Sovjet begärde han någon gång under åren 1972–1973 att få tillstånd att utvandra. Denna liksom senare ansökningar avlogs. Den 4 juli 1974 gifte sig Anatolij med sin nuvarande hustru Avital eller – som hon i andra sammanhang kallas – Natalja. Avital tvingades redan påföljande dag att lämna Sovjet, eftersom hon hade fått tillstånd att utvandra men inte beviljats anstånd med denna utvandring. Hon hade då fått ett löfte om – och det tycker man är ganska naturligt – att hennes man Anatolij snart skulle få följa efter. Hon lämnade därför Sovjet med förhoppningen att de snart skulle återförenas.

Nu är situationen den att Avital lever i Jerusalem sedan tio år och ännu inte har kunnat få Anatolij fri, trots att hon hela tiden kämpat för hans rätt att få utvandra. Hittills har alltså alla hennes ansträngningar och även alla andras ansträngningar varit förgäves.

Jag besökte under juli månad 1977 Moskva, och då erfor jag hur oroliga alla människor var över att Sjtjaranskij suttit häktad i mer än fyra månader utan att någon hade fått träffa honom.

När jag kom tillbaka till Stockholm ordnade jag därför tillsammans med några kolleger i samarbete med Stödkommittén för Sovjets judar en hearing i riksdagshuset, den 23 augusti 1977, med stort internationellt deltagande, under ordförandeskap av hovrättspresident Härje Stenberg. Jag anser att vi vid denna hearing fick fastlagt att det ”brott” som Anatolij Sjtjaranskij hade begått var att han enträget och oegennyttigt – i många fall också framgångsrikt – hade kämpat för att hjälpa enskilda till deras rätt samt påmint sovjetiska myndigheter om deras skyldighet att följa landets lagar och uppfylla de förpliktelser landet hade åtagit sig i internationella överenskommelser i FN och i andra sammanhang. Jag vill poängtera att vi till denna hearing inbjöd Sovjets ambassadör här i Stockholm för att han skulle få tillfälle att presentera sin syn på saken. Sannolikt var man från den sovjetiska ambassaden närvarande vid hearingen, men man begärde aldrig ordet och gjorde inga kommentarer.

Efter en exceptionell och i vissa avseenden direkt olagligt lång häktningstid, nära 16 månader, under vilken Sjtjaranskij hölls avstängd från alla kontakter med anhöriga och vänner, dömdes han den 14 juli 1978 till 13 års fängelse plus arbetsläger med ”hård regim”. Inberäknat häktningstiden har

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

*Om kontakter med
Högsta Sovjet till
förmån för Anato-
lij Sjtjaranskij*

*Om kontakter med
Högsta Sovjet till
förmån för Anato-
lij Sjtjaranskij*

han nu avtjänat mer än halva tiden, men trots detta har han inte ens släppts ut ur fängelset till arbetslägret.

Jag vill gärna återge några ord ur nyhetsbulletinen Judarna i Sovjet, nr 3/84:

"För första gången på flera år fick *Ida Milgrom*" – dvs. Sjtjaranskij's mor – i början av året träffa sin fängslade son *Anatoly Sharansky*. Med vid besöket var också hans bror *Leonid*.

De fick samtala med varandra under två timmar. Anatoly ansträngde sig för att ge intryck av att vara vid gott mod. Han försökte till och med skämta några gånger.

Trots det var både *Ida Milgrom* och *Leonid* synnerligen oroliga för hans hälsotillstånd och då särskilt hans ögon. De är rädda för att han lider av grön starr.

Efter besöket vädjade *Ida Milgrom* till hälsovårdsmyndigheterna i *Kazan* där *Chistopol-fängelset* ligger. – Ni måste ge honom läkarvård, bad hon och fick svaret att hon skulle vända sig till hälsovårdsmyndigheterna i Moskva.

Ida Milgrom berättade också att *Anatoly* skrivit till överrabbinen för synagogan vid *Arkhipovgatan i Moskva* för att få en bibel och en bönbok. Hittills hade varken böcker eller något brev kommit till honom.

När hon efterforskade i synagogan svarade personalen där att de aldrig fått någon förfrågan från *Anatoly*. I vilket fall som helst fick de bara sprida böcker som är tryckta i Sovjet och därmed var bibeln utesluten.

Anatoly är mycket orolig för de nya fängseregler som börjat gälla ---. De innebär att fängelseledningen har rätt att förlänga straffet för 'bråkmakare'."

Med kännedom om ryskt språkbruk och vilka regler som gäller, så inser man att termen bråkmakare ger fängelsemyndigheterna hart när oändliga befogenheter att trakassera fångar.

I sammanhanget kan det vara intressant att konstatera att både *Anatolij Sjtjaranskij* och många andra har dömts till fem- och tioåriga fängelsestraff för "slandring of the Soviet society" – det kan väl närmast översättas med att baktala eller missfirma den sovjetiska staten. Jag undrar hur många svenskar som skulle stanna utanför fängelserna om vi skulle ha liknande lagar i Sverige.

Det har samtidigt hänt litet grand som är positivt under senare tid, och det har gett anledning till just de rykten som statsrådet redovisar i sitt svar. Jag skall inte undanskymma att jag själv indirekt gladdes över den långa tiden från det att min interpellation ställdes till dess att svaret kom. Jag hade förhoppningar om att det möjligen berodde på att utrikesdepartementet hade några informationer om chansen att *Anatolij Sjtjaranskij* skulle frisläppas och att man därmed inte ville att vi skulle föra en debatt i riksdagen som skulle kunna försvåra den proceduren.

Vad som har utlöst ryktena är väl att *Avital*, *Anatolij's* fru, för första gången på sju år fick ett brev från *Anatolij* för några månader sedan.

Samtidigt har Anatolij Sjtjaranskij vid det här besöket talat om för sin mor att han mottagit ett av de hundratals brev som Avital sänt till honom. Den här direkta brevkontakten mellan makarna gör kanske att vi kan hoppas att det är fråga om, skall vi säga, ett led i ett normalisering av situationen.

Det gläder mig att av interpellationssvaret erfarar att den svenska regeringen vid upprepade tillfällen för representanter för Sovjetunionen har aktualiserat såväl Sjtjaranskijs som andra samvetsfångars situation. Senast i januari i år blev ju utrikesminister Gromyko informerad om den svenska synen på de här frågorna. Men då det i Sovjetunionen nyligen blivit ett skifte på partiledarnivå, finner jag det lämpligt att Sverige på nytt – för de nya maktthavarna i Kreml – aktualiserar de här viktiga frågorna om mänskliga rättigheter, bl. a. rätten för sovjetiska judar att utvandra.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda vill jag fråga om utrikesministern är beredd att ta nya kontakter med företrädare för Sovjetunionen, bl. a. med tanke på Anatolij Sjtjaranskij, så att denne äntligen frigges ur fängelset och snarast tillerkänns rätten att emigrera till Israel för att där återförenas med hustrun Avital. Kontakterna kan lämpligen tas när den s. k. Stockholmskonferensen inom en nära framtid återupptar sitt arbete.

Jag vill också använda det här tillfället att informera utrikesministern om en relativt unik händelse. Fredagen den 27 april inbjöds jag tillsammans med två andra "aktivister" i Göteborg till ett sammanträffande på Sovjetunionens generalkonsulat för att där diskutera ett upprop som vi hade gjort ungefär en månad tidigare. Där hade vi bl. a. aktualiserat vissa problem med brevtvåxling och med distribution av hebreisk religiös litteratur. Sammanträffandet ägde alltså rum så sent som förra fredagen. Jag glädde mig över att samtalet varade hela en och en halv timme och att det fördes i ett mycket trivsamt tonläge – om jag får använda det uttrycket. Beträffande postgången sade ryssarna helt frankt att de själva hade bekymmer. De hade konstaterat att det tyvärr fanns allvarliga brister i postgången mellan Sovjetunionen och Sverige. De hade alltså drabbats själva, och de sade sig ha gjort flera framställningar – och förnyade framställningar med anledning av vårt upprop – och de hoppades att det skulle leda till förbättringar. Det underströks att det i varje fall inte var fråga om någon särbehandling av refuseniks. Man menade att sådana här oregelbundenheter drabbar alla. Eftersom jag har arbetat 22 år vid posten, varav många år på utväxlingspostanstalten i Göteborg, sade jag att jag hade en viss förståelse för att vanliga brev kan försvinna, men att jag inte kunde förstå att rekommenderade försändelser kunde försvinna i sådan utsträckning. Man hade ingen förklaring utan hänvisade bara till att det tyvärr förhåller sig på detta sätt.

Den andra frågan som aktualiserades gällde möjligheterna att till Sovjetunionen medföra religiös litteratur eller att sända sådan per post. Man erkände att detta inte på något sätt är förbjudet i sovjetisk lag. Tvärtom är det, sade man, tillåtet att ha med sig religiösa böcker. Detta är, hette det, naturligtvis ett stort problem för tullmyndigheterna, eftersom dessa givetvis har ett behov av att kontrollera att skrifterna inte är så utformade att de innebär kritik eller angrepp på Sovjetsystemet som sådant. Vi för vår del

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

*Om kontakter med
Högsta Sovjet till
förmån för Anato-
lij Sjtjaranskij*

Fredagen den
4 maj 1984

*Om kontakter med
Högsta Sovjet till
förmån för Anato-
lij Sjtjaranskij*

uttalade att vi hade full förståelse för att det kunde vara svårt, men framhöll att det borde vara möjligt att deponera skrifterna och få tillbaka dem efter några dagar, sedan tullen ordnat med språkkunnig personal för granskningen. Vi skisserade faktiskt ett system hur man skulle kunna gå till väga för att tillse att exempelvis synagogorna i Leningrad och Moskva får nya böcker och att det då sker på ett sådant sätt att problemen blir mindre såväl för de ryska tullmyndigheterna som för de svenska avsändarna. Man erkände att det är praktiskt taget omöjligt att trycka böcker på hebreiska i Sovjetunionen, varför böckerna rimligen måste importeras.

Den sista fråga som vi tog upp, och som var den mest kontroversiella, var varför man inte tillät refuseniks som har lärt sig hebreiska på egen hand att fungera som lärare för andra i det språket och därmed få detta godkänt som en syssla som ger inkomster. Där förklarade man frankt att ingen annan får syssla med undervisning än den som är licensierad. Och licensierade lärare i hebreiska finns bara vid tre universitet i hela Sovjet. De var minsann så hårt utnyttjade i det ordinarie arbetet att de inte hade tid till extraknäck. Som vi konstaterade leder detta till att de judar som är beroende av att lära sig hebreiska för att kunna utöva och medverka i sina religiösa handlingar och olika festligheter inte har någon möjlighet att skaffa sig denna kunskap.

Detta bemötte man genom att säga att jiddisch enligt sovjetisk uppfattning var judarnas språk i Sovjet, eftersom det språket talas av 14,7 % av judarna. Vår kommentar att det inte finns religiös litteratur på jiddisch som kan tillgodose behovet – all litteratur är på hebreiska – bemötte man med att konstatera att det var ett problem i och för sig, men att det i varje fall inte var sovjetstatens uppgift att lösa problemet. Vi förklarade att vi inte heller hävdade detta, utan vad vi hävdade var att man inte borde förhindra möjligheterna för judarna att få tillägna sig de nödtorftiga kunskaper som fordras för att man skall kunna delta i religiösa högtider.

Herr talman! Det bör med skärpa understrykas att vi svenskar finner det ytterst klandervärt att sovjetmyndigheterna inte lever upp till sina internationella åtaganden att tillerkänna alla sina invånare deras av FN fastlagda mänskliga rättigheter. Svenska företrädare bör också hävda att dömda personer inte godtyckligt får berövas rättigheter som de har enligt sovjetisk lag. Vi får inte förtrötts att kämpa för dessa. Då och då får vi ljusglimtar – en och annan slipper ut. Jag hoppas att utrikesministern fortsätter sina aktiviteter för att hjälpa refuseniks.

Anf. 21 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Från Sovjetunionens sida säger man, när det här fallet tas upp, att Sjtjaranskij är dömd till fängelse för spionage. Det är uppenbart att man i begreppet spionage lägger en mycket vidsträckt innebörd, gränsande till vad som kan kallas statsfientlig verksamhet. Från statsfientlig verksamhet är avståndet kanske inte långt till opposition över huvud taget mot vissa företeelser i det egna landet.

Vad Sjtjaranskij nu än är dömd för, så har han vid 30 års ålder kastats i fängelse 1978 och har vid det här laget således avtjänat hälften av det straff

som ursprungligen utdömdes. Redan detta vore grund för hans frigivning.

Jag vill också göra klart att regeringen har en uppfattning som i huvudsak överensstämmer med vad Rune Torwald här har tagit upp, att frågan om mänskliga rättigheter inte är en nationell angelägenhet. Det är rimligt att Sveriges riksdag används som en av de plattformar som man kan ha för att tillvarata mänskliga rättigheter i ett annat land. Jag är övertygad om att den debatt som vi fört här i kammaren i dag också kommer att observeras.

Det talas ofta om prestige och att man inte skall uppträda på sådant sätt att det blir prestigeladdat att exempelvis till varje pris hålla Sjtjaranskij fångslad i fortsättningen också. Jag skulle vilja påstå att få saker skulle kunna verka mer höjande på en stats prestige än att visa respekt för mänskliga rättigheter och att t. ex., i det fall som det nu är fråga om, låta vederbörande utvandra ur sitt eget land med den rätt som FN:s särskilda stadga om mänskliga rättigheter vill ge medborgarna i vilket medlemsland som helst.

Anf. 22 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill gärna uttala mitt oförbehållsamma tack till utrikesministern för vad han redan har gjort till förmån för såväl Sjtjaranskij och hans hustru som många andra drabbade refuseniks. Jag uttrycker den förhoppningen, att våra gemensamma ansträngningar skall leda till att de båda makarna Sjtjaranskij skall kunna återförenas inom en inte alltför avlägsen framtid.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellationerna 1983/84:122 och 140 samt fråga 1983/84:487 om svenska krediter till Algeriet, m. m.

Anf. 23 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! I en interpellation har Anders Björck frågat mig om jag vill ge en redogörelse för de svenska officiella åtgärderna i samband med konflikten mellan BPA och algeriska staten, om tidningsuppgifterna är riktiga om kraftiga svenska krediter till Algeriet på förmånliga villkor, om anledningen till krediter till Algeriet av denna storleksordning, om det finns något samband mellan dessa krediter och lösandet av BPA:s mellanhavande med den algeriska staten och om jag är beredd att redovisa eventuell korrespondens i ärendet mellan svenska ambassaden i Alger och de algeriska myndigheterna.

I en interpellation till statsministern ber Jan-Erik Wikström om en redogörelse för dels förhandlingarna mellan Sverige och Algeriet om samarbetet länder emellan och om svenskt bistånd, dels om statsministerns roll i dessa förhandlingar.

Vidare har Pär Granstedt i en fråga till statsministern frågat hur han och regeringen i övrigt handlagt frågan om en svensk biståndsinsats i samband med BPA:s förhandlingar med den algeriska staten.

Nr 136

**Fredagen den
4 maj 1984**

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

Jan-Erik Wikströms interpellation och Pär Granstedts fråga har överlämnats till mig. Jag besvarar de två interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Under senare år har det blivit allt vanligare för inte bara vårt lands utan även de flesta länders utrikesrepresentationer att biträda det egna landets företag vid tvister med andra länders regeringar eller företag om betalningar eller tolkningar av kontraktsvillkor.

Här har den svenska utrikesrepresentationen en viktig roll att spela – dels genom att ge de svenska företagen råd om förhållanden i det främmande landet, dels genom att i vissa lägen lämna företagen stöd vid överläggningarna med motparten i det främmande landet. Jag vill f. ö. erinra om att ett av syftena med den departementsreform som genomfördes under hösten 1982 var att öka den svenska utrikesrepresentationens slagkraft på det ekonomiska och kommersiella området och på så sätt förbättra stödet och servicen till svenska företag vid utlandsaffärer.

Detta är en servicefunktion som i princip står öppen för alla svenska företag och utnyttjas av många, särskilt i u-länder. Att det i stor utsträckning kommit att utnyttjas av byggnadsföretag sammanhänger med att beloppen ofta blir mycket stora och kontraktsförhållandena komplicerade. Den svenska utrikesrepresentationens roll är dock begränsad till att gälla rådgivning och förhandlingsstöd. Den svenska statens representanter har inte fullmakt att i direkta förhandlingar företräda enskilda svenska intressen.

När BPA under 1982 hamnade i en tvist med det algeriska ministeriet för vattenfrågor om byggandet av en omfattande bevattningsanläggning i Harrezza var det naturligt att den svenska ambassaden i Alger – på samma sätt som skett i en rad liknande fall – biträdde BPA med att nå en lösning på tvisten.

Från både svensk och algerisk sida engagerades resp. ambassadörer i arbetet med att nå fram till en överenskommelse mellan parterna. I arbetet deltog även internationell entreprenadjuridisk expertis. Det förtjänar emellertid att påpekas att den svenska ambassadören i Alger inte hade fullmakt att företräda företaget, och ännu mindre den svenska staten, som över huvud taget inte var part i denna tvist. De successiva ställningstagandena under förhandlingarna skedde hela tiden hos det svenska företaget BPA resp. hos det algeriska ministeriet, som var beställare.

Detta utesluter inte att såväl statsministern och utrikeshandelsministern som jag själv vid olika sammanträffanden med företrädare för Algeriet uttryckt förhoppningar om att tvisten skulle kunna lösas på ett för de båda parterna tillfredsställande sätt. Även dylika uttalanden är vanliga i liknande fall.

Statsministern, utrikeshandelsministern och jag själv hölls löpande informerade om förhandlingarnas gång av statssekreteraren i utrikesdepartementet, Carl Johan Åberg, som hade i uppdrag att kontinuerligt följa detta ärende. Vid ett tillfälle informerade sig även en av statsministerns medarbetare om läget genom ett särskilt besök i Alger. Men ingen av de här nämnda

personerna deltog i förhandlingarna mellan BPA och ifrågavarande ministerium.

Uppgårelsen mellan BPA och den algeriska beställaren vid årsskiftet uppnåddes efter ett utdraget och mödosamt förhandlande under hela hösten 1983. Enligt vad jag inhämtat är det således inte riktigt att beskriva denna förhandlingsprocess såsom låst ända fram till slutet på året. Den kännetecknades i stället av successiva medgivanden från båda parter under förhandlingens gång.

Jag övergår nu till att redogöra för de svenska krediterbjudanden som gjorts under senare år till algeriska projekt. Det rör sig om två element, nämligen dels en ram för exportkrediter inom SEK-systemet, dels u-krediter.

Inledningsvis vill jag erinra om den ramkredit på 600 milj. kr. som beviljades Algeriet 1980. Denna framförhandlades och undertecknades av AB Svensk Exportkredit (SEK) och den Algeriska utvecklingsbanken (BAD). Den förlängdes till utgången av juni 1982. Ramkrediten var då praktiskt taget helt tagen i anspråk.

I december 1982 underströk den algeriske chefen för utrikeshandelssekreteriatet, Oubouzar, vid ett besök i Stockholm att möjligheterna för svenska företag att erhålla större projekt i Algeriet skulle underlättas om någon form av gynnsamma krediter ställdes till förfogande från svensk sida.

Vid Oubouzars besök kom man överens om att Algeriet skulle sända en delegation till Stockholm för att förhandla om en ny ramkredit. Därefter fördes diskussioner mellan svenska och algeriska myndigheter om olika aspekter av kreditvillkoren. Vid den svensk-algeriska blandkommissionens möte i Alger i september 1983 – vilket hölls inom ramen för 1974 års avtal om ekonomiskt, industriellt, vetenskapligt och tekniskt samarbete – bekräftade parterna ånyo att man snarast borde sammankalla en tjänstemannagrupp i syfte att söka uppnå en för båda sidor acceptabel lösning av kreditfrågan.

Som ett led i uppföljningen av blandkommissionsmötet meddelade den svenska ambassaden i Alger skriftligen – och enligt instruktioner från utrikesdepartementet – de algeriska myndigheterna att Sverige var berett att lämna en ny ramkredit uppgående till högst 1 miljard kronor på normala SEK-villkor och att en del av dessa krediter kunde utgå i form av u-krediter med ett biståndselement på högst 250 milj. kr. under en 3–4-årsperiod. En delegation från det algeriska finansdepartementet besökte slutligen Stockholm i februari i år för att med AB Svensk Exportkredit i detalj diskutera förutsättningarna för en ny ramkredit. En sådan avböjdes emellertid från algerisk sida med hänvisning till att man sade sig kunna erhålla bättre villkor från andra länder.

Härmed övergår jag till att tala om den biståndsfinansierade verksamheten.

Parallellt med det kommersiella och ekonomiska samarbetet har sedan länge utvecklingssamarbete bedrivits mellan Sverige och Algeriet. Det har under senare år fått formen av tekniskt samarbete och handläggs på svensk sida av BITS – beredningen för internationellt tekniskt samarbete. Detta samarbete som förutom stöd till utbildningsinsatser bl. a. även innefattar

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

stöd till förinvesteringsstudier samt institutionssamarbete har i fråga om Algeriet under perioden 1975–1983 uppgått till ca 10 milj. kr. inom biståndsbudgeten.

U-kreditsystemet infördes 1981. BITS fick då i uppdrag att bedöma, mot bakgrund av vissa generella riktlinjer, vilka projekt som kunde anses möjliga att stödja med u-krediter. Beredningens beslut grundar sig på en bedömning av varje projekts utvecklingseffekt.

Utfästelser om u-krediter till Algeriet har lämnats alltsedan u-kreditsystemet infördes. Totalt har nio utfästelser om u-krediter lämnats till Algeriet. Utfästelse innebär dock inte inom vårt system för u-krediter detsamma som slutligt åtagande. Ett sådant sker först då kontrakt träffats mellan en svensk och i detta fall en algerisk partner, i regel företag i de båda länderna. Av de nio utfästelserna har sex krediterbjudanden ej lett till affär och därför efter hand avskrivits. Hittills har endast en u-kredit rörande ett projekt för tillverkning av fiskebåtar blivit slutligt avtalad. Kreditbeloppet är 14,5 milj. kr., varav gåvoelementet uppgår till 2,4 milj. kr.

Under de diskussioner som förts med Algeriet om möjligheterna att erhålla u-krediter har det hela tiden uttryckligen klargjorts från svensk sida, såväl i UD:s instruktioner som i ambassadörens brevväxling, att handläggningen av eventuella u-krediter till Algeriet skulle följa de normala rutinerna, vad gäller både villkor och tidpunkt för utbetalningarna.

I samband med förhandlingarna i februari med Svensk Exportkredit om en ny ramkredit förde den algeriska delegationen diskussioner med BITS om u-krediter. BITS och det algeriska finansministeriet undertecknade därvid ett gemensamt protokoll, vari man som en rimlig prognos angav att svenska projekt med Algeriet under de närmaste 3–4 åren skulle kunna erhålla u-krediter till ett belopp av 600–650 milj. kr. och med ett subventionselement på ca 250 milj. kr. I detta belopp skulle dock inräknas de krediter som kunde bli resultat av redan gjorda utfästelser. Härmed avses två utfästelser om u-krediter som gjorts till ett sammanlagt belopp av ca 350 milj. kr., vari ingår ett gåvoelement på ca 130 milj. kr. Dessa utfästelser har emellertid ännu inte resulterat i slutliga åtaganden, eftersom förhandlingar om dessa affärer inte har avslutats.

I sammanhanget kan understrykas att Algeriet inte intar någon särställning i fråga om omfattningen av samarbetet genom u-krediter. Exempelvis har kreditutfästelser gjorts till Egypten och Tunisien på vardera drygt 200 milj. kr., till Indien på drygt 300 milj. kr. och till Kenya på nära 400 milj. kr.

När det gäller frågan om det finns något samband mellan kreditgivning på förmånliga villkor och lösandet av BPA:s mellanhavande med den algeriska staten är svaret nej. Handläggningen av u-krediterna har skett på normalt sätt av BITS och inom ramen för det löpande samarbetet mellan Sverige och Algeriet.

Vad slutligen beträffar de skrivelser som den svenska ambassaden överlämnat till algeriska vederbörande är det med hänsyn till bestämmelserna i sekretesslagens 2 kap. 1 § inte möjligt att offentliggöra dessa dokument,

då dessa innehåller uppgifter som angår Sveriges förbindelser med annan stat.

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

Anf. 24 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Under hösten 1983 innehöll tidningen Expressen uppgifter om att det fackföreningsägda BPA hade råkat i allvarliga svårigheter i Algeriet. BPA var så illa ute att risken för en konkurs var stor.

Oenighet hade uppstått mellan beställaren, algeriska staten, och BPA om skuldfrågan när det gällde förseningar av ett dammbygge som BPA hade åtagit sig. Uppenbarligen hade BPA slutit ett dåligt avtal utan de återförsäkringar som normalt skall finnas, om det skulle uppstå problem med underleveranser. Företagets ekonomiska bas tålde inte den belastning som höll på att bli verklighet på grund av händelserna i Algeriet.

De merkostnader som BPA ansåg att man försakats av algerierna uppgick till 160 miljoner svenska kronor. Algerierna vägrade att betala. Krisen blev allvarlig för BPA.

Detta, herr talman, är fakta. De kan lätt vidimeras genom den hemliga promemoria som upprättades av BPA:s revisor Hans Edhammar.

I detta läge sker en rad saker som är ägnade att väcka förvåning och som är orsaken till att jag interPELLERAT utrikesministern i ärendet, och jag ber att få tacka för det svar som jag just har fått.

Den 2 november 1983 reser Stefan Norén, sakkunnig i statsrådsberedningen, på den svenske statsministerns uppdrag till Algeriet för att informera sig och statsministern om förhandlingsläget mellan algeriska staten och BPA. Resan skedde i största hemlighet. Varken utrikesdepartementet eller dess speciella handelsavdelning informerades. Detta är ju i och för sig inte helt ovanligt när det gäller statsministerns förbigående av utrikesledningen, men det är ändå anmärkningsvärt. Norén satte inget på papper, uppenbarligen av rädsla för att något skulle läcka ut. Han rapporterade muntligt till statsminister Palme personligen.

Man skulle ändå kunna utgå från att en sådan här resa, som företas på statsministerns uppdrag under ett par dagar, avkastar någon form av skriftlig dokumentation, men så skedde alltså inte. Man behöver inte vara någon Einstein för att räkna ut varför de agerande var noga med att undvika papper i den här affären.

Sedan trappas förhandlingarna upp. Det är bråttom. Den 14 november anländer Algeriets "utrikeshandelsminister" Ali Oubouzar till Stockholm. Han träffar BPA:s förhandlingsdelegation. Dagen därpå träffar han Stefan Norén, statsrådsberedningen, statssekreterare Carl Johan Åberg och den svenske ambassadören i Alger, Jean-Christophe Öberg. Man diskuterar helt naturligt BPA.

Dagen därpå äter samma gäng lunch. Man diskuterar fortfarande BPA. Under eftermiddagen träffar Oubouzar Olof Palme. Där talar man, för att citera statsministern, om "önskvärheten att utveckla handelsförbindelserna mellan Sverige och Algeriet". Enligt en kommuniké från Olof Palme i april i

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

år medger han att han i samtal stött BPA i "deras strävan att komma till en uppgörelse".

Jean-Christophe Öberg ligger inte på latsidan. Till sin algeriske kollega i Stockholm, ambassadör Hamdami, skriver han ett svassande brev som innehåller en försäkran om att hans varma känslor för Algeriet delas på högsta nivå i Stockholm, underförstått hos den svenske statsministern. Han hoppas också att man en gång för alla skall kunna "dra ett streck över denna betungande affär". Och han talar i ett annat brev om sitt "mandat" i förhandlingsarbetet – ett brev daterat den 10 november 1983. Det skall i detta sammanhang noteras att utrikesministern för några minuter sedan sade – två gånger – att den svenske ambassadören i Algeriet inte hade något mandat att förhandla, vare sig för svenska staten eller för BPA.

Men, herr talman, detta är inte nog. Öberg börjar gå upp i varv. Nu skickas det ett brev direkt till den algeriske utrikeshandelsministern Oubouzar. Detta brev – som omedelbart hemligstämplas av utrikesdepartementet – inleds med en hänvisning till statsminister Palme och hans positiva inställning till att en uppgörelse träffas, så att mottagaren skall förstå att Öberg handlar på statsministerns uppdrag och att mottagaren skall ha klart för sig att detta är något som är förankrat hos statsministern och därmed också hos den svenska politiska ledningen.

I det här brevet erbjuder Jean-Christophe Öberg en ramkredit till Algeriet. Den skulle uppgå till en miljard kronor och – notera detta – till vanlig exportkreditränta. Men en gåvodel skulle också finnas med – på 250 milj. kr.!

Jämför då, herr talman, de 160 milj. kr. som man just förhandlar om för BPA:s del, och som algerierna inte vill betala men som är en förutsättning för att BPA, enligt dess egen revisor, skall undvika en total konkurs. Här handlar det tydligen om att visa att vad man förlorar på gungorna kan man ta igen på karusellen. Uppenbarligen har emellertid Öberg varit litet för snabb i vändningarna och redan från början visat alla förhandlingskort. Tydligen var det inte, såvitt jag kan förstå, meningen att Öberg direkt skulle gå så långt och visa hur långt man kunde sträcka sig redan i det första förhandlingsbudet. Men det meddelade han alltså direkt sin algeriske motpart.

Öberg skriver den 2 december ett nytt brev till Hamdami, som sköter förhandlingarna i Stockholm för Algeriets räkning, och understryker för denne att den svenske statsministern fäster stor vikt vid att frågan om ersättning för BPA:s fordringar när det gäller Algeriet för utförda arbeten löses. Det handlar alltså, herr talman, återigen om de 160 miljonerna.

I sammanhanget kan också nämnas att BPA:s styrelseordförande Bertil Whinberg uppger för Expressen att han bett Olof Palme om hjälp, med hänvisning till dennes kontakter.

Den 7 december sammanträder styrelsen för BITS, beredningen för internationellt tekniskt samarbete. Då får styrelsen – som är kanslihusdominerad – besked om, och det visste man inte tidigare, att Öberg har lovat Algeriet en stor kredit. Ingen känner till brevet från Öberg och löftet om kredit. Ingen har blivit konsulterad. Man konstaterar att brevet är behäftat

med tekniska felaktigheter. Öberg har tydligen varit angelägen om att handla diskret och inte vågat samråda med någon som behärskar sakfrågorna vad gäller kreditberedning, utan man får rätta till de felaktigheter som Öberg har gjort sig skyldig till när det gäller teknikaliteter.

Men man kan inte göra särskilt mycket. Trots att man är emot ramkrediter är det bara att acceptera det hela, eftersom brevet är avsänt och statsministern har ställt sig som garant. Men nu blir det dessutom en kredit på villkor som är långt förmånligare än den avsedda SEK-krediten – en kredit som normalt löper med 11–12 % ränta. Nu blir det en annan typ av kredit, och man är nere i 3–4 % ränta. Det här är uppenbarligen någonting som man har krävt från algerisk sida för att man skall kunna hjälpa BPA undan en konkurs. Självfallet är man från svensk sida villig att se till att det blir den här våldsamma ökningen av räntesubventionen för att rädda BPA. Också detta är obestridda fakta som tydligt framgår av akterna i målet.

BPA:s styrelse kan sammanträda den 14 december och får beskedet att saken är klar. En uppgörelse med Algeriet är nära – konkurs undviks.

Jean-Christophe Öberg skriver den 21 december till Oubouzar och bekräftar att löftet gäller och att allt är klart – också formellt – från svensk sida. Brevet hemligstämplas naturligtvis omedelbart på UD.

I januari kan BPA sedan träffa det slutgiltiga formella avtalet med Algeriet.

Herr talman! Det här är historien om BPA:s, den svenske statsministerns och Jean-Christophe Öbergs aktiviteter för att rädda det fackföreningsägda BPA undan en konkurs.

Jag vill, herr talman, till detta foga några kommentarer.

1. Det kan inte anses vara normalt att statsministern och delar av det socialdemokratiska etablissemanget engagerar sig så aktivt som skett för att rädda ett enskilt företag. Även om man ibland ställer upp för företag – vilket i och för sig är utmärkt och förtjänar allt stöd – är engagemang för att rädda BPA undan konkurs unikt; det finns inte någon motsvarighet till ett sådant agerande när det gäller att hjälpa andra företag i motsvarande situation.

2. Räddningsaktionen har skett under stort hemlighetsmakeri. Man har strävat efter att hålla icke socialdemokrater – som normalt i tjänsten skulle ha haft befattning med ärendet – utanför.

3. Även om man räddat BPA, har det skett på de svenska skattebetalarnas bekostnad. Det har blivit dyrt – därför att algerierna har varit tuffare förhandlare och därför att BPA:s satsning i Algeriet skedde på lösa boliner och utan ett kontrakt som kunde rädda BPA ur den situation som man borde ha förutsett skulle kunna uppkomma.

4. Kreditlösningen har skett utan att det organ – BITS – som normalt skall handlägga ärenden av det aktuella slaget informerats innan saken var ett faktum.

5. Den lösning man valt – med ramåtaganden – har tidigare, så långt det varit möjligt, undvikits från BITS sida. Det framgår av uttalanden som gjorts i pressen.

6. Ambassadör Öberg har i samråd med statsministern direkt deltagit i

Fredagen den
4 maj 1984

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

förhandlingsarbetet och givit Algeriet stora löften under förutsättning att BPA räddades.

7. I slutet av november var läget förtvivat för BPA. Den 7 december får BITS på sitt bord ett brev från Öberg – med en hänvisning till Olof Palmes stöd – som utlovar stora pengar till Algeriet. Strax därefter är BPA räddat. Klausalsambandet framstår som alldeles klart.

8. Trots att det sägs i interpellationssvaret att Öberg inte förhandlade för BPA är det hela tiden han som skriver de viktiga breven, och det är han som utlovar en kredit på 1 miljard kronor. Om man inte med uttrycket "löften om en kredit på en miljard kronor" avser deltagande i förhandlingar, undrar jag om vi inte skall använda andra uttryck i fortsättningen för vad som menas med ordet förhandling.

9. De handlingar som finns i ärendet hemligstämplas av UD – även sådana handlingar som omöjligen kan skada förhållandet till främmande makt.

Herr talman! Sällan har en händelsekedja framstått så klart som i affären BPA-Algeriet. BPA måste räddas till varje pris. Företaget fick inte gå i konkurs. Trots att BPA uppenbarligen inte behärskade situationen och trots att företaget gjort en rad tabbar, stannade man för bedömningen att den politiska belastningen skulle bli alltför stor om BPA fick sig en smäll.

Statsministern bedömde det då som nödvändigt – för att inte stöta sig med en mäktig del av den socialdemokratiska maktapparaten – att gripa in. Skattebetalarnas pengar fick komma till användning. Den svenska ambassadören i Alger, herr Palmes partivän, var mer än villig att ställa upp och gick utanför de spelregler som bör gälla i sådana här sammanhang.

Herr talman! Vi skall inte glömma bort att just under den period som BPA-affären utspelades rasade löntagarfondsdebatten som mest i Sverige. Det var strax innan beslutet om införandet av löntagarfonderna fattades här i kammaren. Ett fallissemang för BPA under hösten skulle ha varit djupt olyckligt för socialdemokraterna. Det är en av förklaringarna – kanske den viktigaste förklaringen – till dessa osedvanliga räddningsaktioner.

F. n. behandlar utrikesutskottet frågan. Dessutom är frågan anmäld för granskning i riksdagens konstitutionsutskott. Vi får avvakta de slutsatser som detta utskott kan komma att dra. Jag förutsätter att utskottet får tillgång till allt material som kan behövas vid granskningen. Redan nu finns det emellertid anledning att slå fast att BPA-affären visar vilka enorma risker som föreligger när företagande och politik vävs samman så intensivt som i det här fallet. Denna sammankoppling har lett till en handläggning som förtjänar att lyftas fram i ljuset. Det är värdefullt att Expressen gjort det. För den som sätter sig in i affären framstår orsakssambanden som osedvanligt klara och samtidigt som skrämmande.

Herr talman! Avslutningvis några frågor till utrikesministern. Trots det utförliga interpellationssvaret finns det nämligen några saker som fortfarande är oklara.

För det första: Kan utrikesministern redogöra för vilka samtal om BPA som han förde vid sitt besök i Algeriet i april 1984?

För det andra: Anser utrikesministern det vara rimligt att en ambassadör

tillsammans med statsministern utlovar stora krediter utan att underrätta det organ som handlägger frågor av detta slag, nämligen BITS?

För det tredje: Är det korrekt att säga, som utrikesministern gör i interpellationssvaret, att handläggningen av u-krediterna normalt sköts av BITS när organet i fråga inte ens informerats?

För det fjärde: Har hela regeringen på något sätt under den tid som förhandlingarna med BPA och Algeriet pågick informerats om detta?

Anf. 25 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Tack för det utförliga svaret, som utrikesministern har gett på min interpellation till statsministern.

Jag delar regeringens uppfattning att ett svenskt byggföretag som råkar i svårigheter i ett annat land bör få hjälp både av regeringen och, om så erfordras, av Sveriges ambassad i landet. Av utrikesministerns redogörelse framgår emellertid att det i det här aktuella fallet är fråga om många säregna sammanträffanden i tid och rum.

Samtidigt som förhandlingar pågår om BPA:s fordran på den algeriska staten inleds förhandlingar om svenskt bistånd till Algeriet. Samtidigt som Sveriges ambassadör söker hjälpa BPA gentemot den algeriska staten lovar samme ambassadör jättekrediter till Algeriet. Samtidigt som BPA med stöd av svenska regeringsledamöter söker kräva ut 160 miljoner av den algeriska staten erbjuder Sveriges ambassadör 250 miljoner som gåva till Algeriet.

Det finns här skäl att ställa ett antal frågor:

Hade det inte varit lämpligare att avvakta med kreditförhandlingarna till dess affären BPA slutförts?

Hur kan det komma sig att regeringens eget fackorgan, BITS, inte var informerat om löftena om krediter?

Anser utrikesministern att u-krediter skall utlovas på det sätt och i den omfattning som här har skett?

Till sist: Har Sveriges ambassadör i Algeriet i detta ärende handlat helt efter instruktioner från utrikesdepartementet?

Anf. 26 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

När de här u-krediterna infördes 1981, på förslag av den dåvarande icke-socialistiska regeringen, mötte de en storm av kritik från socialdemokratiskt håll. I biståndsdebatten 1981 var anklagelserna mot den dåvarande regeringen och riksdagsmajoriteten för kommersialisering av biståndet ett huvudnummer från den socialdemokratiska oppositionen. Denna kritik var i hög grad orättvis. När man utformade förslaget om u-krediterna var det helt klart att det var fråga om krediter och biståndsinsatser som skulle gå till projekt med utvecklingseffekt, projekt som överensstämde med de svenska biståndspolitiska målen. Detta innebar också att man var helt på det klara med att utfästelser om u-krediter skulle göras efter bedömning av projektens utvecklingseffekt i varje enskilt fall. Sådana utfästelser skulle alltså inte ha karaktären av generella gåvolöften till olika regeringar. Tanken att bistånds-

Fredagen den
4 maj 1984

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

löften skulle kunna användas för att påverka känsliga förhandlingar i en för svenska företag i u-länderna gynnsam riktning hade naturligtvis inte kommit upp i det här sammanhanget.

Nu är vi i den situationen att en misstanke om att kredit- och biståndslöften har använts just för att gynna svenskt företag i ett u-land har kommit upp. Den regering det gäller består dessutom av företrädare för det parti som tidigare var så oerhört indignerat över den kommersialisering av biståndet som u-krediterna skulle innebära.

Den här misstanken, herr talman, är särskilt allvarlig eftersom det gäller ett företag som står regeringspartiet mycket nära.

Mot den bakgrunden är det viktigt med ett klarläggande av den här affären och om möjligt ett vederläggande av misstanken. Tyvärr innebär inte det i övrigt mycket innehållsrika svaret något vederläggande av denna misstanke. Det kvarstår en lång rad stora frågetecken vad gäller hur detta har skötts.

Det är oklart vilken karaktär det förhandlingsstöd som svenska ambassaden gav till BPA egentligen hade. I svaret är utrikesministern mycket angelägen om att tona ned den roll som den svenska ambassadören spelade i dessa överläggningar. I sin iver att få den svenska ambassadörens insats att framstå som så blygsam som möjligt går utrikesministern så långt att han inte bara säger att ambassadören inte hade fullmakt att företräda företaget, utan han hade enligt svaret inte heller fullmakt att företräda den svenska regeringen. Jag måste säga att det är ett ganska sensationellt påstående att en ambassadör deltar i förhandlingar med regeringen på sin stationeringsort och då inte företräder den svenska regeringen. Jag frågar i all stillhet: Vad företrädde egentligen Jean-Christophe Öberg i de överläggningar som han förde med den algeriska regeringen, om han inte företrädde den svenska regeringen och naturligtvis inte heller företaget? Drev han överläggningarna i något slags personlig kapacitet? Det är ett av frågetecknen.

Ett annat frågetecken gäller naturligtvis Stefan Noreéns resa. Först vill jag fråga: Var det nödvändigt för statsministern att skicka en speciell representant ner till Algeriet enbart för att informera sig om den här affären? Fungerar de normala informationskanalerna så dåligt att Sveriges statsminister inte kunde få tillräckliga informationer om denna affär via den svenska ambassaden och de normala utrikeskanalerna? För det andra frågar jag: Varför behövde detta besök, som alltså enligt uppgift enbart var av informativ karaktär, omges med så stort hemlighetsmakeri att man på utrikesdepartementet, enligt egen utsago, inte kände till resan, och att det inte finns ett enda papper som dokumenterar vad som egentligen förevar under Stefan Noreéns besök i Algeriet?

Den stora frågan gäller ändå naturligtvis vad som var den egentliga orsaken till detta exceptionella kredit- och biståndslöfte, som gavs mitt under BPA-förhandlingarna, om det inte var att just påverka dessa BPA-förhandlingar. Det handlar alltså om ett löfte om en gåva på en kvarts miljard svenska kronor till ett land som inte är huvudmottagarland för svenskt bistånd. Det är ett extremt stort gåvolöfte inom ramen för u-krediterna. I interpellationssvaret pekar man visserligen på andra länder som har fått liknande löften, men

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

det rör sig där om andra belopp. För de länder som närmast kan jämföras med Algeriet när det gäller förhållandet till den svenska biståndspolitik, nämligen Egyptien och Tanzania, som inte heller är huvudmottagarländer för svenskt bistånd, handlar det om ett totalt kreditbelopp på 200 milj. kr. Det skall jämföras med de 600 miljonerna till Algeriet. Indien och Kenya, som också nämns, kommer inte upp i samma nivå som denna utfästelse till Algeriet, men de är programländer för svenskt bistånd.

Det andra anmärkningsvärda, förutom gåvans och kreditens storlek, är att de tycks ha karaktären av ett generellt löfte. Som jag sade tidigare har en viktig utgångspunkt för u-krediterna varit att de har varit knutna till konkreta projekt. När ett svenskt företag går in i förhandlingar med en motpart i ett u-land kan man få en utfästelse om en kredit. I det här fallet har det alltså varit fråga om ett generellt löfte om en ramkredit, som man tydligen skulle kunna få ropa av när något projekt blev aktuellt. Visserligen beskrivs det senare som en prognos – men en prognos som man förhandlar sig till och som sätts på papper i en överläggning mellan en svensk myndighet och den algeriska regeringen får naturligtvis karaktären av ett löfte. Och det lär ha föregåtts av utfästelser från den svenska ambassadören.

Detta har dessutom skett utan att BITS har haft möjlighet att pröva krediten och biståndslöftet ur biståndssynpunkt. Den normala gången – där alltså BITS skall pröva varje sådan här utfästelse med hänsyn till dess utvecklingsfrämjande effekt – har här åsidosatts. BITS styrelse fick på omvägar höra talas om löftet när det redan var givet. Den stora frågan är alltså: Varför denna exceptionella kreditutfästelse och detta exceptionella biståndslöfte mitt i BPA-förhandlingarna, om de inte var avsedda att påverka dessa förhandlingar?

Till sist vill jag beröra den mycket stora grad av hemlighetsmakeri som kännetecknar hela den här affären. Såsom Anders Björck redan tidigare påpekat har hemligstämpeln använts i en omfattning som rimligen överskrider vad som är normalt i sådana här sammanhang. Vi har hemlighetsmakeriet kring Stefan Noreéns löften. När utrikesutskottet har begärt handlingar från utrikesdepartementet har det omgetts med sekretesskrav som överskrider vad som är normalt i dylika sammanhang. Jag har t. o. m. fått uppgift om att inte alla relevanta handlingar har överlämnats från utrikesdepartementet till utrikesutskottet och att motivet för detta skulle vara att man var rädd att utrikesutskottets ledamöter skulle läcka. – Det skulle vara intressant att få en kommentar från utrikesministern också om huruvida detta är riktigt.

Det finns alltså, herr talman, en mängd frågetecken. Man frågar sig på punkt efter punkt: Varför denna egendomliga handläggning? Varför detta egendomliga sammanfallande av händelser i tiden?

Tyvårr har vi inte fått någon klarhet. Misstanken att svenskt bistånd har använts på ett otillbörligt sätt för att gynna ett enskilt svenskt företags intressen i en känslig förhandlingssituation kvarstår. Det är beklagligt, herr talman, eftersom sådant bidrar till att undergräva förtroendet för svenskt bistånd.

Fredagen den
4 maj 1984

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

Anf. 27 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! En svensk tidning har fått för sig att det avtal som Sverige träffat med Algeriet om en ramkredit och det resonemang som samtidigt förs om möjligheterna att låta en del av de krediterna utgå i form av u-krediter bygger på att vi skulle vilja stödja BPA.

Pär Granstedt säger att han misstänker det. Anders Björck – med lägre krav på logik och kausalsammanhang – säger att han vet att det är på det sättet.

Jag vill med skärpa framhålla att detta är två samtidiga händelser. Den ena: vi har ett normalt samarbete med Algeriet. Den andra: vi biträder ett svenskt företag, likaväl som vi skulle biträda en svensk enskild person, som behöver hjälp i ett främmande land.

Uppgifterna om BPA:s svårigheter förra året som fanns i en del tidningar är väsentligt överdrivna. BPA var inte på något sätt i den situationen att företagets existens skulle kunna hotas. Man har här varit alldeles för konspirativ. Jag vill upprepa vad jag framhöll i mitt tidigare anförande: Vårt samarbete med Algeriet är långsiktigt. En tidigare ramkredit har löpt ut, och vi har därefter träffat överenskommelse om ytterligare en ramkredit. Det har i det sammanhanget klargjorts att för den händelse affärer som innehåller ett utvecklingsmoment görs upp, kan det också bli fråga om en mjuk kredit. Det kan leda till att man på ett antal års sikt kanske kan komma upp till 250 milj. kr. i gåvobistånd.

En sådan kredit är Algeriet särskilt lämpat att få. Våra huvudmottagarländer är däremot i allmänhet inte kreditvärdiga – där måste vi lämna ett fullständigt gåvobistånd.

Algeriet har en gång tidigare varit ett huvudmottagarland, men när landets ekonomi förbättrats har det fått lämna den positionen men kan i stället få krediter, vilket också andra kreditvärdiga länder i tredje världen kan få.

BITS har varit inkopplad på detta ärende från första början – från det att den nya regeringen tillträdde hösten 1982 – då man hade överläggningar med Algeriets regeringsrepresentanter. Det kan inte vara någon överraskning att det med Algeriet skulle kunna göras affärer som innehåller biståndselement. Om det skall bli en u-kredit avgörs i varje särskilt fall av BITS. Men det måste vara tillåtet för regeringen att i sina förhandlingar lämna prognoser som anger vilka belopp som kan utgå under förutsättning att svenska företag är så konkurrenskraftiga att deras exportanbud med det stöd som en sådan kredit innehåller blir accepterat av den algeriske beställaren. De företag från Sverige som har affärer med Algeriet och som kan tänkas komma i fråga är ASEA, Ericsson, Skånska Cement, för att nämna några. Det är våra vanliga storexportörer, både till industrivärlden och till tredje världen.

Man ställer verkligen orimliga krav när man menar att förhandlingarna om en ramkredit med Algeriet liksom resonemangen om u-krediter som skulle kunna utgå borde ha fått vänta i avvaktan på att BPA-affären hade avslutats. BPA-affären är en särskild affär. Den grundar sig på en överenskommelse som vid mitten av 1970-talet träffades mellan företaget och den algeriske beställaren. Den omfattar en utomordentligt viktig dammbyggnad och

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

allmän bevakningsanläggning. Projektet har blivit dyrare än man tänkte sig. Därmed skiljer sig inte detta byggnadsprojekt från sådana som förekommit i vårt välutvecklade land, där inte alltid vare sig tider eller kostnader kunnat hållas. Det har lett till att det uppstått en tvist mellan företaget och beställaren. De svenska myndigheterna, alltifrån regeringsdepartement i Sverige – och, vad det beträffar, även statsministern – till vår myndighet i Algeriet, har verkat för att denna tvist skulle biläggas. Vår ambassadör i Algeriet har inte företrätt företaget, men han har varit en förlikningsman mellan parterna. Det anser jag att en statens ämbetsman väl kan vara. Han har arbetat för att komma fram till en uppgörelse mellan BPA och beställaren. En sådan uppgörelse har så småningom nåtts. Arbetet på den uppgörelsen har inte lagts ned, därför att förhandlingar samtidigt förts i blandkommissionen om ett fortsatt samarbete eller därför att förhandlingar förts med BITS.

Påståendena att utfästelser har gjorts är inte riktiga. Vi har sagt att om svenska företag kan leverera byggnader, sjukhus, skolor eller någonting annat som kan anses ha ett utvecklingsinnehåll, kan också en gåvokredit förekomma. Det är BITS uppgift att pröva varje enskilt sådant fall, och BITS rättigheter är inte på något sätt trädde för nära. BITS var med på blandkommissionens möte och kände väl till dessa frågor från början.

Påståendet att vi inom utrikesdepartementet skulle ha hållit tjänstemän som är misstänkta för att inte vara socialdemokrater utanför är ett förolämpande påstående, som jag inte ser någon skyldighet att bemöta. Jag vill bara konstatera kvaliteten på debatten.

Jag vill också påpeka att förhandlingarna med BPA väsentligen förts och avslutats under det här året. De har lett till ett som jag hoppas gynnsamt resultat. De kommer kanske också att leda till att BPA kan fortsätta och åta sig nya arbeten där nere.

Jag gjorde för ett par veckor sedan ett besök i Algeriet och träffade då ett stort antal regeringsledamöter. Jag ville sätta mig in i den här saken innan jag svarade inför kammaren. Jag hörde efter framför allt med planminister Oubouzar, som tidigare haft andra uppgifter och varit i Sverige för förhandlingar, om det förelåg något som helst missförstånd om att de u-krediter som kunde utgå blev beroende av om man fann affärer som innehåller något av utveckling för Algeriet samt att BITS enligt sin instruktion skall pröva om projekten skall få denna reducerade ränta. Jag fick svaret från Oubouzar att man var fullkomligt på det klara med detta.

Jag skulle ha varit mycket glad om man inte gjort det så enkelt för sig att man förvandlar det tidssamband som finns mellan att vi biträder ett svenskt företag och att vi för förhandlingar med Algeriet till något slags kausalsamband och gör gällande att Asea, LM Ericsson, Alfa-Laval och andra inte skulle kunna biträdas från svensk sida och göra affärer med u-krediter, om det inte vore på det sättet att vi samtidigt handlade en tvist mellan BPA och dess algeriske beställare.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! I den här affären finns det en lång rad ovedersägliga fakta – brev och dokument som delvis varit publicerade, som delvis är hemligstämplade men som åtminstone kommer att komma till utrikesutskottets och konstitutionsutskottets kännedom. I intet fall har utrikesministern här i dag kunnat leda i bevis att några av dessa dokument skulle vara felaktiga eller ge någon felaktig bild eller att de skulle vara lösryckta ur sitt sammanhang. På punkt efter punkt har det visat sig att den beskrivning som givits i massmedia och den beskrivning som vi gjort här mycket väl kan styrkas.

Sedan fattas det några pusselbitar. När massmedia började intressera sig för denna affär och man märkte att det började osa katt, blev man försiktigare. Dokument har, som utrikesministern väl vet, kommit på drift. Uppenbarligen har det utgått någon form av instruktion – jag förmodar muntlig – om att man skall vara försiktig med papper som kan komma till massmedias, utrikesutskottets eller konstitutionsutskottets kännedom. Och när statsministern har skickat en av sina närmaste medarbetare till Algeriet för att informera sig om läget, så torde det ändå vara en normal ordning att en statstjänsteman som arbetar för statsministern lämnar någon form av sammanfattande promemoria om sina iakttagelser. Så har icke skett. Utrikesministern kan väl inte påstå att detta är ett normalt handlings sätt. Det är det definitivt inte, och det finns inga paralleller till detta.

Sedan påstår utrikesministern att det inte alls var någon kris för BPA, och faller därvid in i rollen som någon sorts advokat för ett honom och hans – nyblivna – parti närstående företag. Men det räcker väl i så fall med att citera vad BPA:s egen revisor, auktoriserade revisorn Edenhammar, skriver i sin revisionspromemoria. Jag skall, fru talman, bara citera några rader ur den:

”Om ingen annan kapitaltillförsel är i sikte, och jag har svårt att se var man kan hitta denna summa, måste styrelsen förklara bolaget i konkurs.”

Rapporten fortsätter:

”Om BPA tvingas gå i konkurs och avsluta alla aktiviteter är den omedelbara konsekvensen att all verksamhet i Algeriet avbryts.”

Sedan kommer det som skulle ha varit en politisk skräll utan like några veckor innan beslutet om löntagarfonderna skulle fattas här i kammaren:

”Dessutom kommer alla projekt i Sverige att avbrytas inom kort. Förlusterna kommer troligen att bli betydande. Enligt de erfarenheter man har av liknande situationer talar allt för att det kommer att gå på det sättet.”

Det är BPA:s egen revisor som gör detta konstaterande. Men utrikesministern har tydligen bättre kunskaper om BPA, för han kan stå här i riksdagens talarstol och säga att det inte alls var någonting farligt utan ”någonting som en svensk tidning hade fått för sig”. Jag tycker nog att det visar kvaliteten på debatten – och kvaliteten på de försök att rädda BPA som utrikesministern nu gör.

Utrikesministern säger sedan att allt har gått normalt till, att det här är en

normal handläggning. Men hur kan man påstå att detta är en normal handläggning, när utrikesministern själv inte hålls informerad, när statssekreteraren på UD:s handelsavdelning, Åberg, inte hålls informerad om förhandlingarna förrän på ett sent stadium, när man inte, enligt egen utsago, ens får reda på att statsministern skickar en av sina medarbetare till Alger för att underrätta sig om läget? Utrikesdepartementet hålls utanför detta.

Och hur kan utrikesministern stå här i dag och säga att det här är ett normalt sätt att hjälpa företag? Är det normalt att statsministern gång på gång intervenerar, träffar de berörda förhandlarna, skickar en av sina närmaste medarbetare i en hemlig mission, att utrikesdepartementet ger den svenske ambassadören Öberg instruktioner i det här särskilda fallet, att man uppenbarligen utser honom till någon sorts förlikningsman? Och är det normalt att förlikningsmannen har 1 miljard i kreditlöfte – varav 250 miljoner i gåvobistånd – i fickan? Är det någonting som man brukar ge svenska ambassadörer numera, när de skall ut och rädda svenska företag som har råkat i klistret? Och är det normalt, fru talman, att det biståndsorgan, BITS, vars pengar det handlar om, får reda på att statsministern och Jean-Christophe Öberg har lovat Algeriet 1 miljard, varav 250 miljoner i gåvobistånd, samma morgon som beslutet skall fattas i BITS styrelse?

Nej, fru talman, jag tycker nog att det här finns ett alldeles klart samband. Det råder inget som helst tvivel om att man från den socialdemokratiska regeringens sida har lagt den stora hemligstämpeln på, så mycket man har kunnat. Man har försökt täta alla läckor – och vi vet ju att det finns en ambition att göra det. Man har sett till att bara pålitliga personer har varit informerade och deltagit i förhandlingarna, och man har satsat mycket stora pengar.

Anf. 29 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag ställde fyra frågor till utrikesministern.

För det första: Hade det inte varit lämpligare att avvakta kreditförhandlingarna, tills affären BPA hade slutförts? Här fick jag väl det indirekta svaret att det enbart rörde sig om ett tidssamband. Det gällde två samtidiga händelser, som inte hade något inbördes samband. Jag lämnar åt var och en att bedöma om det verkligen förhåller sig på det sättet.

För det andra: Hur kan det komma sig att regeringens eget fackorgan BITS inte var informerat om löftena om krediter? Utrikesministern säger att BITS har varit inkopplat från första början. Detta innebär att ord står mot ord. De som företräder BITS har gett en helt annan version. Någon ger på denna punkt ett oriktigt besked.

För det tredje: Anser utrikesministern att u-krediter skall utlovas på det sätt och i den omfattning som här har skett? Jag tolkar utrikesministerns svar så, att det har skett i enlighet med riksdagens intentioner. Jag bestrider detta. Avsikten med u-krediterna har aldrig varit att ge något slags landramar till vissa länder, utan det har gällt att ge utfästelser om mjuka krediter till bestämda företag och projekt.

För det fjärde: Har Sveriges ambassadör i detta ärende handlat helt efter

Fredagen den
4 maj 1984

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

instruktioner från utrikesdepartementet? Jag tolkar utrikesministerns svar så, att han helt och fullt tar ansvaret för vad Sveriges ambassadör har sagt och gjort i detta ärende.

För min del vill jag konstatera att jag i väsentliga avseenden betraktar handläggningen av detta ärende som en katastrof.

Anf. 30 PÅR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Utrikesministern sade i sin replik återigen att det inte finns något samband mellan de båda affärerna och att det är alldeles för konspiratoriskt att tro på ett samband.

Det är klart att utrikesministerns påstående kanske skulle kunna ha något slags trovärdighet – kanske riktigt bra trovärdighet – om affären med u-krediterna verkligen hade framstått som fullt normal, dvs. om det hade rört sig om en normal omfattning och en normal handläggning. Jag skall kanske inte gå så långt att jag säger att man över huvud taget inte skall kunna diskutera u-krediter samtidigt som ett svenskt företag är inblandat i känsliga förhandlingar. Men eftersom utfästelsen – om jag får använda det ordet – har en sådan omfattning och det hela har handlagts på det här sättet, är det mycket svårt att befria sig från den mycket starka misstanken att det finns ett klart samband.

Nu vill utrikesministern tona ned gåvolöftena så mycket som möjligt: det handlar bara om prognoser som har nämnts. Det är den sista versionen. Men i det skriftliga svaret står det att den svenska ambassaden i Alger skriftligen – och enligt instruktioner från utrikesdepartementet – meddelat de algeriska myndigheterna att Sverige var berett att lämna en ny ramkredit, uppgående till högst en miljard kronor på normala SEK-villkor och att en del av dessa krediter kunde utgå i form av u-krediter med ett biståndselement på högst 250 milj. kr. Även om detta inte absolut innebär en låsning vid 250 milj. kr., måste det uppfattas som en utfästelse i Algeriet. Jag har väldigt svårt att förstå hur algerierna skulle kunna tolka det på något annat sätt. Man kan inte säga att det är att göra en prognos när den svenska ambassadören skriftligen instruerats av utrikesdepartementet att lämna meddelande om dessa belopp. Det rör sig vidare om insatser av en storleksordning som är ovanlig. Det rör sig också om en handläggning som är ovanlig, eftersom man på förhand talar om rambelopp när det gäller detta bistånd, helt i strid med de principer som normalt är gällande i fråga om u-krediter.

Till detta kommer det allmänna hysch-hysch som präglar handläggningen av affären, vilket vi har kommenterat tidigare.

Utrikesministern gick inte in på den frågeställning jag tog upp i slutet av mitt anförande, nämligen huruvida utrikesdepartementet har lämnat alla relevanta handlingar till utrikesutskottet. Jag har fått uppgifter om att så inte skulle vara fallet. Det kunde vara bra att få ett klart besked på den här punkten från utrikesministern: Har alla relevanta handlingar i ärendet lämnats till utrikesutskottet eller inte?

Anf. 31 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Alla relevanta handlingar har översänts till utrikesutskottet. Om utskottets borgerliga ledamöter har en önskan att formera utskottet som ett extra konstitutionsutskott, må det vara hänt. Vi tänker inte behandla utrikesutskottet på annat sätt än konstitutionsutskottet. Utskottet kommer att få alla handlingar – något annat vore oss fullkomligt främmande.

Anders Björck sade i sitt inlägg att han på punkt efter punkt skulle ha haft rätt. Jag hade kanske i all anspråkslöshet vågat hoppas att man på någon punkt hade fått veta var dessa korrekta uppgifter förelåg. Jag kan inte se att något av det Anders Björck nämnde har med den här saken att göra.

Låt mig inledningsvis också erinra om ett annat förhållande. År 1982 hade Sverige ett underskott i sin betalningsbalans på 22 miljarder kronor. Under åren 1976–1982 hade vårt totala underskott i betalningsbalansen i förhållande till utlandet stigit från noll till 60 à 70 miljarder kronor. Det har blivit en ökad aktivitet i vår handel. Ett första steg togs genom devalveringen. Ett andra, organisatoriskt steg togs när handelsdepartementet sammanfördes med utrikesdepartementet. Det är kanske också så att en utvidgad resediplomati i olika riktningar har utövats, både på det sättet att vi i ökad utsträckning har mottagit främmande länders representanter och genom att vi har sänt ut representanter till andra länder. Kanske vågar jag också hoppas att våra ambassader, med den nya organisation hemmabasen har, nu har lättare att utföra sina uppgifter. Resultatet har i alla fall blivit att det förödande underskott på 22 miljarder i vår betalningsbalans som vi hade 1982 kan komma att sänkas till ett underskott på bara 1 miljard kronor detta år. Det beror inte på att världshandeln har ökat på ett pyramidalt sätt, utan resultatet har uppnåtts genom arbete från svenska företag, genom aktivt arbete från regeringens sida och genom aktivt arbete av de tjänstemän som i Sverige och utomlands är engagerade i handelsfrågor. Och de frågorna skall ambassaderna i dess helhet arbeta med – det är inget tvivel om den saken.

Jag vill också säga att det är nödvändigt för Sverige att inte bara handla med industriländer. Det är nödvändigt för oss att konkurrera också med statshandelsländerna och med länderna i tredje världen, trots deras dåliga finansiella situation. Då måste man, om det över huvud taget skall bli någon försäljning, arbeta med krediter. Vi har i Sverige beslutat att inte ge subventioner för krediter till utlandet vid andra tillfällen än då det finns ett klart biståndsändamål. I det avseendet är Sverige mycket mer restriktivt än flertalet andra länder. Våra företag blir ofta utkonkurrerade i utlandet till följd av att vi inte, för såvitt det inte finns ett klart biståndsändamål, skickar skattemedel efter för att subventionera krediterna. Men om vi skall kunna få balans i vår handel med utlandet och framför allt få sådana överskott att det går att något så när arbeta ner de skulder som vi ådrog oss under åren 1976–1982, då tror jag vi får hålla till godo med att också försöka göra affärer på statshandelsländer och länder i tredje världen i övrigt.

Att påstå att vårt handlande gentemot Algeriet skulle bygga på någon särskild hänsyn till BPA är fullständigt felaktigt – och att dra in löntagarfondsdebatten i detta ser jag uteslutande som en önskan att med ovidkom-

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

Fredagen den
4 maj 1984

*Om svenska krediter till Algeriet,
m. m.*

mande argument låta den här debatten fortsätta sedan det egentliga sakinnehållet har tynat bort. Låt mig i alla fall beträffande BPA säga att detta företag enligt det preliminära bokslutet vid årsskiftet visar ett överskott på 35 milj. kr., innan man över huvud taget visste om bolaget skulle kunna uppnå någon uppgörelse med Algeriet. Jag tycker därför att avståndet till konkurrens brant var betryggande. Om det händelsevis är så att det finns någon handling inom BPA i vilken någon revisor har skrämt upp styrelsens ledamöter med att fordringarna kanske vid något tillfälle var stora i förhållande till aktiekapitalet, så har det ändå inte varit någon som helst fara för att företaget inte skulle kunna fortsätta sin verksamhet.

Det sägs att ambassadören skulle ha utfäst en ramkredit. Han har inte gjort någonting annat än att han på platsen har meddelat den algeriska regeringen vad de svenska myndigheterna har beslutat – om någon skall göra en sådan sak är det väl rimligtvis ambassadören i det land där han är ackrediterad. Hur man kan göra gällande att han därmed skulle ha överskridit sina befogenheter kan jag inte förstå. Vem skulle vara mer berättigad att företräda Sverige än den som regeringen har ackrediterat hos det främmande landets regering? Att ambassadören i det sammanhanget har sagt att en del av den kredit som han på regeringens uppdrag utfäster också kan utgå i form av u-kredit innebär ju att han givit en kortfattad upplysning om möjligheterna att få u-kredit. Att påstå att ett löfte har givits är alldeles fel. Genom ambassadörens brevväxling är det också fullkomligt klargjort att handläggningen skall ske enligt de regler som gäller för BITS.

Varför påståendet att statssekreterare Åberg inte var informerad om detta ständigt upprepas är för mig obegripligt. Statssekreterare Åberg har gjort upprepade resor till Algeriet för att genomföra vad som överenskommits i samband med blandkommissionen. Han har också givetvis känt till den resa som Stefan Noreén gjorde på statsministerns uppdrag. Att statsministern engagerar sig för Sveriges affärer utomlands och att han därvid också ägnar omsorg åt BPA är inte märkvärdigare än att han vid andra tillfällen talar om ASEA, Skånska Cement eller något annat företag. Något skäl att utesluta ett löntagarägt företag finns sannerligen inte.

Vi får nu avvakta behandlingen framför allt i konstitutionsutskottet. Med tillgång till allmänna handlingar och ett något rikhaltigare material än de Expressenartiklar som Anders Björck så flitigt studerar och citerar bör det bli klart också för utskottets borgerliga ledamöter att vad som har gjorts i Algeriet har varit ett effektivt tillvaratagande av svenska intressen, både vårt allmänna intresse av en gynnsam handelsbalans med detta land och dessutom enskilda personers intressen, vare sig det är fråga om juridiska personer eller fysiska personer.

Anf. 32 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Beträffande frågan hur informerad man har varit är det bara att konstatera att statssekreterare Åberg till massmedia har sagt att han inte kände till Noreéns resa. Antingen ljög han då, eller också försöker man i efterhand komma med en annan version som skall ge intryck av att man

faktiskt hade den information som man naturligtvis borde ha tillgång till i tjänsten. Om man hade det får väl statssekreteraren dementera de uttalanden som han gjort och säga att han farit med osanning. Till dess att så har skett får man nog hålla sig till de massmediauppgifter som faktiskt finns.

Dessutom vill jag gärna säga att jag helt håller med utrikesministern om att det är bra att vi ser till att underskottet minskas i den svenska handels- och bytesbalansen. Då bör emellertid läggas till, fru talman, att det inte räcker att svenska företag gör affärer utomlands – de bör rimligtvis också göra vinstaffärer. Släpper man loss BPA och Jean-Christophe Öberg kan vi förmodligen inte vänta oss några större vinstaffärer, att döma av de resultat som man har uppvisat i detta sammanhang.

Nu försöker utrikesministern göra gällande att BPA i själva verket hade en mycket god ekonomisk bas. Detta är icke sant, fru talman. Förlusten uppgick 1981 till 100 milj. kr., och 1982 var den 23 milj. kr. Sedan stämmer det att BPA nu redovisar en vinst på 35 milj. kr. för 1983. Men observera, fru talman, att hade man inte löst problemen med Algeriet, hade BPA åkt på en förlust på 160 milj. kr. plus räntekostnader på ca 40 milj. kr. Då hade det varit en rejäl förlust tredje året i rad, så jag tror att vi skall vara litet försiktiga när det gäller att bedöma framgångarna i den här branschen för det fackföreningsägda företaget BPA.

Får jag också säga, fru talman, att den version av händelseförloppet som har givits i massmedia och den version som jag med delvis andra kompletterande uppgifter gav i mitt första inlägg här i dag icke på någon punkt har visat sig vara felaktiga. Om det inte förhåller sig så ber jag utrikesministern peka på vilka felaktigheter som har varit publicerade eller som fanns i min historieskrivning, och då får vi diskutera dem. Men till dess att så sker får vi nog utgå ifrån att massmedias version och den version som jag har givit är korrekta.

Jag ställde ett antal frågor till utrikesministern som jag dess värre inte har fått svar på. Jag frågade: Är det rimligt att en ambassadör tillsammans med statsministern lovar ut stora krediter utan att underrätta det organ som handlägger sådana frågor, nämligen BITS?

Jag frågade också, och där vill jag ha en bekräftelse, för Jan-Erik Wikström pekade på att det uppenbarligen finns två versioner: Är det korrekt att säga att u-kreditärendena normalt handläggs av BITS, när organet inte ens var informerat om statsministerns och Öbergs löfte, då man fick upp ärendet den 7 december? Är detta enligt utrikesministerns uppfattning, med den erfarenhet han har, en normal handläggningsordning?

Vidare frågade jag: Har regeringen i sin helhet på något sätt informerats om förhandlingarna med Algeriet, eller är detta en fråga som huvudsakligen har skötts av statsministern, Noreén, statsministerns övriga medarbetare och den svenske ambassadören Jean-Christophe Öberg? Har det förekommit någon information till regeringen om detta?

Denna fråga grundar sig på att det naturligtvis måste vara intressant för kammaren och för allmänheten att få reda på om kreditlöften på 1 miljard kronor med ett gåvoelement på 250 milj. kr. kan avges av statsministern och

någon ambassadör. Vi har tidigare realiter fattat detta beslut – möjligheterna att desavouera det är sannerligen inte alltför stora. Jag vill erinra om att konstitutionsutskottet har granskat krediterna till Bai Bang för ett antal år sedan och det sätt på vilket de gavs. Då diskuterade man bl. a. det rimliga i att regeringen i sin helhet binder Sverige med kreditlöften av det här slaget.

Min sista fråga, fru talman, till utrikesministern är: Kan utrikesministern för kammaren bekräfta eller dementera att inledningen till det brev som Jean-Christophe Öberg skrev till den algeriske utrikeshandelsministern Oubouzar inleddes med en hänvisning till Olof Palme som endast kunde uppfattas på så sätt att algerierna skulle få ett intryck av att statsministern ställde sig bakom dessa kreditlöften?

Anf. 33 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Om denna debatt inte i allo har varit klagörande så har den dock varit avslöjande.

Anf. 34 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Statssekreterare Åberg har till tidningen Expressen försökt att få framfört att han kände till Stefan Noreéns resa. Tidningen har inte ansett det vara av allmänt intresse att låta denna dementi av dess tidigare påståenden bli införd. Det kan jag inte göra mycket åt, men jag skulle vilja föreslå att detta ändå, när jag nu har framhållit det från talarstolen, kan betraktas som en dementi och som någon ersättning för det som tidningen borde ha gjort, eftersom den spred en felaktig uppgift.

Sedan tycker jag att det är egendomligt att här i kammaren diskutera om regeringen i dess helhet stod bakom den utfästelse om en ramkredit som gjordes till Algeriet. Det är självklart att den gjorde det. Men det är inte ett regeringsärende att utfästa den krediten, utan det träffas en överenskommelse mellan Svensk Exportkredit och vederbörande part i Algeriet. Jag har det intrycket att man i diplomatisk korrespondens ofta talar om att min regering har den och den uppfattningen, min regering avser att göra det och det, och att begreppet min regering i detta sammanhang avser i stort sett den kompetenta myndighet som i ärendet i fråga är befullmäktigad att göra något. Det är inte någon stor idé att försöka att till främmande länder översätta den speciella statliga administration som varje land kan ha.

Här är bara att konstatera att Anders Björck häver ur sig den ena beskyllningen efter den andra och påstår att han har haft rätt, att han har läst något i tidningen osv. Redan innan dessa frågor har blivit granskade i konstitutionsutskottet vet Anders Björck hur det förhåller sig. Det vore oroväckande om alla ledamöter av konstitutionsutskottet skulle se så lättvindigt på sin granskningsuppgift.

Anf. 35 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag kan försäkra utrikesministern att jag inte tar lättvindigt på min granskningsuppgift i konstitutionsutskottet. Jag tror dock att jag kan trösta utrikesministern med att hans nyblivna socialdemokratiska partivän-

ner i konstitutionsutskottet kommer att göra allt vad de kan för att försvara honom och naturligtvis se till att några som helst fel icke har begåtts av en partivän, ny eller gammal. Så brukar det dess värre vara med den socialdemokratiska majoriteten eller minoriteten i konstitutionsutskottet.

När det sedan gäller vad man har vetat eller inte vetat kan jag konstatera att man inte förrän det har börjat bränna till försökt dementera de uttalanden som man gjort. Det är väldigt konstigt att man inte omedelbart, med de resurser man ändå har, försökt ställa saker och ting till rätta. Men det är en sak som vi kanske kan återkomma till senare.

Den enda fråga som jag tycker är viktig att få besked i är om utrikesministern – och det är tredje gången som jag ställer den frågan – anser det vara rimligt att styrelsen för BITS på morgonen den 7 december fick besked om att ett löfte hade getts om krediter från BITS på 1 miljard, med 250 milj. kr. i gåvobistånd. Är detta ett rimligt sätt att handlägga kreditärenden av detta slag? Den frågan tycker jag att utrikesministern skall svara på.

För min del vill jag avsluta med att säga att denna debatt har varit mycket klargörande på ett antal punkter. Det framstår som mycket klart

att frågan är en politisk belastning för socialdemokraterna, utrikesministern och statsministern,

att man har försökt med så mycket hemlighetsmakeri som det över huvud taget varit möjligt och

att man inte har velat lägga papperen på bordet förrän man varit tvingad till det.

Jag är, fru talman, övertygad om att den granskning som kommer att göras av konstitutionsutskottet kommer att bekräfta den version som har getts av massmedia och som jag gav i mitt inledande anförande.

När det gäller orsakssambandet tror jag inte att det föreligger några som helst svårigheter för den tänkande allmänheten att få klart för sig vad som varit orsak och verkan i den här frågan. Handläggningen har varit så exceptionell att man lätt kan dra sina egna slutsatser.

Anf. 36 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! När BITS den 7 december får veta att vår ambassadör har upplyst de algeriska myndigheterna om att en gåvokredit kan uppgå till 250 milj. kr., har BITS ingen anledning att uppröras. BITS uppgift är att avgöra de enskilda ärendena. Om det blir någon kredit eller inte avgör BITS uteslutande själv, enligt de bestämmelser som gäller och som är fastslagna av riksdagen och regeringen.

Det är för mig fullkomligt obegripligt att det skulle kunna föresväva BITS att man skulle avstå från den prövning som är denna berednings – och uteslutande denna berednings – kompetens, enbart av det skälet att vår ambassadör har upplyst ett annat land om att regler om u-krediter finns och att krediten under gynnsamma omständigheter kan uppgå till ett visst belopp. En förutsättning för en sådan kredit är att man i det aktuella landet köper varor eller beställer arbeten som innehåller ett sådant biståndselement att BITS kan bevilja kredit.

Fredagen den
4 maj 1984

Om svenska krediter till Algeriet, m. m.

Att BITS denna decembermorgon skulle ha varit oklar över sin kompetens och trots att någon annan fallit myndigheten i ämbetet har jag svårt att förstå.

Anf. 37 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Då skall jag bara konstatera att utrikesministern – och det tycker jag är avslöjande för hans inställning i demokratiska frågor – tycker att det är helt i sin ordning att en statlig myndighet får acceptera att den svenske statsministern och en ambassadör lämnar ett löfte om kredit av styrelsens pengar utan att styrelsen vet om det, att styrelsen skall uppfatta detta som en normal handlägningsordning och att det sedan står den fritt att göra vad som helst.

Var och en kan föreställa sig i vilken tvångssituation BITS befann sig och kan föreställa sig vad som hade hänt om man hade sagt nej – hur det nu skulle kunna gå till, med den kanslihusdominerade styrelse som finns i BITS.

Dessutom har herr utrikesministern inte svarat på min fråga om Jean-Christophe Öbergs brev innehöll en hänvisning till den svenske statsministerns engagemang i ärendet och hans löften.

Anf. 38 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Anders Björck talar mot eget bättre vetande – det är jag övertygad om – när han påstår att någon utfästelse om u-krediter har getts. Av vad jag har sagt framgår – och det har fullkomligt stöd i handlingarna – att Algeriet har upplysts om vad en kredit *kan* uppgå till men att det också är klart att detta förutsätter att de regler som är uppställda för BITS blir tillämpade.

Anf. 39 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Kan eller kan inte utrikesministern bekräfta statsminister Palmes löften i detta sammanhang, som uppenbarligen återfinns i det brev som delades ut till BITS den 7 december?

Anf. 40 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Statsministern har inte gett några löften – han har talat med den algeriske minister som besökte Stockholm. Han har också talat om det angelägna i att handeln mellan våra två länder utvidgas. Det måste vara ett rimligt samtalsämne mellan en svensk statsminister och en främmande stats utrikeshandelsminister.

Anf. 41 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag vill fråga utrikesministern: Finns det eller finns det inte i Jean-Christophe Öbergs brev till den algeriske utrikeshandelsministern Oubouzar en inledande referens till statsminister Palme och hans löften?

Anf. 42 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag förstår inte vad omnämmandet i detta brev av samtalet med statsministern skulle ha för annan betydelse än att erinra om samtalet. Att mot bakgrund av detta utgå ifrån – som Anders Björck gör – att statsministern skulle ha lämnat någon föreskrift för BITS är att alldeles misstolka innehållet i brevet, avsiktligt eller oavsiktligt.

Anf. 43 ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag tror nog att andra förstår vad hänvisningen syftar på.

Anf. 44 STURE KORPÅS (c):

Fru talman! Jag hade inte tänkt att gå in i denna debatt, men en formulering hos utrikesministern gjorde mig upprörd, och jag måste få vända mig mot den. Utrikesministern sade ungefär att om utrikesutskottet vill agera som ett extra konstitutionsutskott, så skall utskottet få de handlingar som konstitutionsutskottet får.

Utrikesutskottet har inte avsett att uppträda som ett extra konstitutionsutskott. Utrikesutskottet har att föreslå riksdagen användningen av de svenska biståndsmedlen. Däri ingår också att ge riksdagen förslag beträffande de anslag som BITS har att handlägga. Det är mot den bakgrunden som utrikesutskottet har begärt att få de aktuella handlingarna.

Som vice ordförande i utrikesutskottet och företrädare för oppositionen tog jag initiativ till att vi skulle begära in handlingarna. Det hade denna bakgrund.

Vi hade i utrikesutskottet fått föredragningar som gav oss i oppositionen det intrycket att BITS inte hade fått möjlighet att spela den roll som man, som vi såg det, borde göra i ett sådant här sammanhang. Det var den direkta anledningen till att vi begärde in handlingarna.

Jag noterar att utrikesministern nu har sagt att utrikesutskottet har fått alla handlingar som konstitutionsutskottet kommer att få. Det är gott och väl. Men jag vill ändå säga att utrikesdepartementets handläggning har varit kränkande. Bl. a. har vi fått följbrev som ger oss direktiv som inte har grund i författningen och som gäller hur vi skall handskas med dessa handlingar.

Utrikesutskottets ledamöter har anledning att fortsätta att ägna sig åt denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1983/84:141 om tvångsförflyttningen av arbetslösa i Tanzania**Anf. 45** Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Sten Sture Paterson har i en interpellation ställt följande frågor:

Anser utrikesministern att deployeringslagen i Tanzania bidrar till en

Fredagen den
4 maj 1984

Om tvångsförflyttningen av arbetslösa i Tanzania

demokratisk utveckling i landet?

Kan bakgrundssituationen till lagen ha uppkommit med stöd av felaktigt inriktad utvecklingshjälp?

Lagen är knappast ett bidrag till en demokratisk utveckling men får ses mot bakgrund av det prekära ekonomiska läge i vilket Tanzania befinner sig. Denna ekonomiska kris har lett till allt större svårigheter för stadsbefolkningen att få en tryggad utkomst och sina basbehov tillfredsställda samtidigt som landet är i behov av ökad jordbruksproduktion. Den tanzaniska regeringen antog i maj 1983 denna lag om tvångsförflyttningar.

I oktober 1983 drogs en kampanj i gång, då polisen samlade upp människor för kontroll av identitet och sysselsättning. "Effektiviteten" i kampanjen var inte särskilt hög, och kampanjen blev kortlivad. Därtill bidrog också intern kritik mot tvångsinlagen i kampanjen. Bara något hundratal personer anses verkligen ha sänts i väg. Vad som hänt de människor som förflyttats till sina gamla byar – om de stannat kvar där eller återvänt till storstaden – har vi ingen uppgift om.

Någon indikation på att kampanjen avses återupptas inom kort föreligger inte. Lagen har således hittills huvudsakligen haft avskräckande effekt. Vi avser dock att även i fortsättningen noga följa om lagen i större utsträckning än hittills kommer att innebära att människor förflyttas med tvång – och då speciellt om våld eller maktövertagande används.

När det gäller Sten Sture Patersons andra fråga, om bakgrundssituationen till lagen kan ha uppkommit med stöd av utvecklingshjälp, förutsätter jag att Sten Sture Paterson åsyftar om u-hjälpen medfört att städerna blivit mer attraktiva och landsbygden i motsvarande grad mindre attraktiv för befolkningen.

Jag tror att det senare i mindre grad än i många andra u-länder varit fallet för Tanzania. Tanzania har som få andra u-länder under hela 1970-talet medvetet strävat efter att förbättra den sociala servicen på landsbygden. Betydande landvinningar har gjorts inom undervisning, hälsovård och vattenförsörjning – områden som varit tongivande för det bilaterala svenska biståndet. Denna politik har av många biståndsgivare bedömts positiv och inneburit betydande bistånd till Tanzania, vilket medverkat till ökad standard för landsbygdsbefolkningen i Tanzania.

Krisen beror främst på de höga ambitionerna i kombination med inhemska ekonomiska felsteg och händelser utanför regeringens kontroll, t. ex. kraftigt ökade importpriser och torka. Denna ekonomiska kris har i sin tur inneburit ett alltför kraftigt tryck på städerna, vilket har medfört att regeringen antagit en lag om tvångsförflyttningar, vilken dock ännu i mycket begränsad omfattning fått till följd att människor fysiskt tvingats från Dar es Salaam och andra storstäder.

Anf. 46 STEN STURE PATERSON (m):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. I detta konstateras oförbehållsamt att en lagstiftning som möjliggör för myndigheter att tvångsförflytta människor ej hör hemma i en demokrati.

Om tvångsförflyttning av arbetslösa i Tanzania

En lag som föreskriver att människor, som ej har ett av staten godkänt arbete, skall tvångsmässigt återbördas till sin hembygd eller sysselsättas vid statsfarmer, är en lag som tillkommit i ett för människovärdet okänsligt samhälle. I ett sådant samhälle reduceras människan till en produktionsresurs stående till statens förfogande. Avståndet är långt till den demokratiska grundsyn enligt vilken staten/samhället är till för människans bästa.

En upprörd värld upplevde under 1920-talet hur en nyetablerad sovjetdiktatur tvångsförflyttade miljontals kulaker, självägande bönder, långt bort till Sibirien. Mellan detta skeende och legal tvångsförflyttning av arbetslösa i Tanzania är skillnaden förvisso stor till graden, dock ej till arten. Låt oss därför hoppas att utrikesministerns bedömning av den fortsatta utvecklingen i Tanzania skall slå in, nämligen att ytterligare kampanjer med tvångsförflyttningar ej kommer att äga rum.

Tanzanias prekära ekonomiska läge anföras av utrikesministern vara orsak till deployeringslagen. Denna uppfattning överensstämmer med vad jag uttrycker i min interpellation. Intressant hade varit om utrikesministern i sitt svar också närmare hade gått in på bakgrunden till Tanzanias ekonomiska kris. Som generell förklaring anges endast höga ambitioner, ekonomiska felsteg och händelser utanför regeringens kontroll.

Landets utvecklingsstrategi – som förvisso har höga ambitioner – har fått sin prägel av en målorienterad planering. Under 1960-talet var planmålen nästan helt koncentrerade till samhällsservice, för att under 1970-talet få tyngdpunkten förskjuten mot produktionsmål. I den tredje femårsplanen, 1976–1981, var målsättningen att på 25 år förvandla Tanzania från ett jordbrukarland till en industrination.

De uppsatta planeringsmålen har styrt kapitalinvesteringarna. Av dessa gick som exempel under den tredje femårsplanen 26,7 % till industrin, 14,7 % till jordbruk och boskapsskötsel och nästan lika mycket, 13,7 %, till offentlig administration. Detta fördelningsmönster återspeglas även i det svenska biståndets användning.

Inom ramen för en mera målorienterad än resursorienterad planering har de ekonomiska felstegen begåtts som lett fram till dagens djupa ekonomiska kris i Tanzania.

Till de mest allvarliga misstagen, med djupgående återverkningar på hela det ekonomiska livet, hör den förda jordbruks- och prispolitiken.

”Sageza-operationen”, dvs. förflyttningen av jordbruksbefolkningen till planerade byar, innebar ett allvarligt avbräck i produktionen. De av staten bestämda produktpriserna har satts så lågt att intresset för avsalugrödor minimerats. Sammanlagt har resultatet blivit att det en gång livsmedelsexporterande Tanzania övergått till att för sin försörjning vara importberoende. Även exportgrödorna visar en stagnerande eller vikande trend.

Med sjunkande jordbruksproduktion, varifrån större delen av exporten hämtas, följer minskade valutaintäkter. Importbehovet av råvaror, halvfabrikat, maskiner, reservdelar, drivmedel m. m. har samtidigt ökat och är nu mer än dubbelt så stort som exporten. Följden är en ständig bristsituation och lågt kapacitetsutnyttjande inom industrin och arbetslöshet.

*Om tvångsförflytt-
ningen av arbetslö-
sa i Tanzania*

Den felslagna, på socialistisk ideologi vilande, målorienterade politiken har även skapat problem genom en snabb befolkningstillväxt i städerna. Regionstäderna har två- till fyrdubblat sin befolkning enbart mellan åren 1967 och 1978. Den främsta orsaken är inflyttning från landsbygden, en migration som i sin tur till väsentlig del beror på de förändrade livsattityder som ligger i att man fångas av städernas attraktionskraft och som samtidigt därmed ger arbetet med jorden en allt lägre status.

I den här tecknade bakgrundsbilden äger Sverige ett delansvar. Frågan måste ställas, om det mångåriga svenska utvecklingsbiståndet till Tanzania fördelats på rätt sektorer för att på effektivaste möjliga sätt främja våra uppsatta fyra biståndsmål. För en analys i detta syfte är Tanzania väl lämpat, både på grund av vårt bistånds storlek och på grund av dess långvarighet.

En analys av detta slag kan ge till resultat vad som av Nobelpristagaren Arthur Lewis uttrycks med orden: Jordbruket måste kunna producera ett överskott av livsmedel och råvaror som skall konsumeras i den industriella sektorn, och det är välståndet hos bönderna som gör det möjligt för dem att vara en marknad för industrins produkter.

Vår kunskap om problemen inom olika sektorer och deras inbördes samband behöver vidgas samt en övergripande syn på den ekonomiska utvecklingen anläggas. Utifrån dessa perspektiv vill jag fråga: Är utrikesministern beredd att medverka till att en analys genomförs av det svenska biståndets verkningar i Tanzania?

Anf. 47 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag tycker att det är naturligt att man i det löpande arbetet gör en sådan analys som Sten Sture Paterson har efterlyst.

Jag vill tillägga att det problem som Sten Sture Paterson berör har Tanzania gemensamt med många andra u-länder. Människorna flyttar in till städerna, ibland därför att de bedömer sina utkomstmöjligheter i lantbruket som dåliga och hoppas – ofta fåfängt – få det bättre när de kommer till tätorterna. I Tanzania har detta problem inte haft större omfattning än på andra håll. Man beräknar att nu ca 12 % av människorna där bor i tätområdena.

Det är också klart att Tanzania självt arbetar med att förbättra levnadsvillkoren för landsbygdsbefolkningen. Man har lagt ned mycket arbete på att förse landsbygdsbefolkningen med social service. Man genomförde i mitten av 1970-talet ett slags byreform och försökte då få till stånd bättre levnadsförhållanden i de ca 8 000 byar i vilka huvuddelen av befolkningen är bosatt.

Det svenska biståndet är – och skall vara – inriktat på att förbättra levnadsvillkoren för befolkningen på landsbygden.

Av vårt totala bistånd på 3,8 miljarder kronor sedan 1960-talet har över en halv miljard gått till undervisningssektorn. Det betyder att vi har lämnat ett bidrag till att i dag åtta av tio tanzanier kan läsa och skriva, mot endast en av tre år 1967.

Det svenska biståndet har konkret medfört att 35 000 primärskolelärare

har utbildats. Det är en tredjedel av det totala antalet lärare i Tanzania. 9 miljoner läroböcker har tryckts bara mellan 1981/82 och 1982/83, och 52 folkhögskolor är utbyggda och försedda med utbildningsmateriel.

En halv miljard har också använts för att förse landsbygdsbyarna med vatten. Man räknar med att numera kanske bortemot 5 miljoner människor på landsbygden har tillgång till ett acceptabelt dricksvatten, mot 1,4 miljoner 1971.

För 100 miljoner har byggts 240 hälsocentraler. Det har medfört att 75 % av landsbygdsbefolkningen nu har en hälsocentral inom en mils avstånd.

Därutöver har drygt en halv miljard utbetalats inom jordbruk, fiske och skogsbruk.

Under senare delen av 1970-talet har industrisektorn också blivit gynnad i biståndssamarbetet. Där har vi bl. a. verkat för uppbyggnad av pappers- och massaindustrin. Men denna industriella utveckling har också i stor utsträckning skett genom att man har satsat på småindustri i landsbygden.

Jag delar Sten Sture Patersons uppfattning att det svenska biståndet bör inriktas på att så mycket som möjligt bibehålla social service på landsbygden och att vi följaktligen bör hålla de problem under observation som Sten Sture Paterson har nämnt i sin interpellation.

Anf. 48 STEN STURE PATERSON (m):

Fru talman! Utrikesministern och jag tycks i stora drag vara tämligen överens. Det går ändock att komplettera vissa speciella synpunkter på vad analysen i detta sammanhang skulle innebära. Att utvärderingar skall ske löpande är väl en princip som SIDA mer och mer arbetar efter. Men just med tanke på att vi har ett sådant långvarigt, omfattande samarbete med Tanzania har vi där i dag ett material som är tämligen enastående och som ger ett bra underlag för en noggrann, omfattande analys, en analys som kan ge stöd för kommande biståndsinsatser såväl i Tanzania som i andra länder.

Att inflyttningen till städer är en i strängt taget alla u-länder gemensam företeelse är också riktigt. Men man får givetvis fråga sig om detta på något sätt går att motverka genom en bättre planerad biståndsinsats. Där återstår ytterligare frågetecken.

När det gäller att förbättra villkoren för landsbygdsbefolkningen har svenskt bistånd bidragit väsentligt. Landsbygdsbefolkningen har fått bättre social service, ökad sjukvård, utbildning och vatten. Men det är hela tiden fråga om en social service, som i sin tur måste ha ett näringsliv som bär upp kostnaderna för detta. Om inte detta näringsliv byggs upp samtidigt, parallellt, kommer inte landet att kunna bära kostnaderna för denna sociala service. Vi ser detta när det gäller de svenska insatserna för småindustri. Småindustrierna byggs visserligen upp, men fungerar sedan dåligt, därför att det saknas råvaror för industridriften. Man kan träffa på småindustrier inom textilbranschen, där råvaran framställs i Tanzania fram till en halvprodukt, som skall tas om hand av en förädlingsindustri i Tanzania. Förädlingsindustrin saknar råvaran eller halvfabrikatet, som man har exporterat för att få en tillfällig valutaintäkt.

Om beslutad nedläggning av verksamheten vid Stockviksverken i Sundsvall

Dylika uttryck för dålig planering och krävande ekonomi vittnar om att utvecklingsplaneringen inte är av allra bästa märke och att åtskilligt återstår att göra på det området.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1983/84:118 om beslutad nedläggning av verksamheten vid Stockviksverken i Sundsvall

Anf. 49 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Sven Henricsson har frågat mig dels om den nedlagda verksamheten vid Stockvik kommer att medföra ökad arbetslöshet i området, dels om en eventuell befrielse från reavinstdskatt medför nya industriarbeten i området.

Sven Henricsson bygger sin interpellation på uppgifter om att plastverksamheten i Stockviksverken kommer att försäljas till Norsk Hydro, och att regeringen har beviljat förvärvstillstånd för det utländska förvärvet. Så är emellertid inte fallet. Norsk Hydro Sverige AB, ett helägt dotterbolag till Norsk Hydro, fick den 16 februari 1984 regeringens tillstånd att förvärva aktierna i KemaNobel Plast AB som bedriver plastverksamhet i Stenungsund och Nacka. Det förvärvsärende som regeringen prövade omfattade således inte verksamheten i Stockvik.

I sin andra fråga syftar Sven Henricsson på de möjligheter regeringen har att medge befrielse från inkomstbeskattning för realisationsvinst på grund av avyttring av aktier i samband med strukturrationaliseringar. Jag kan av sekretesskäl inte kommentera förekomsten eller utgången av sådana ärenden.

Anf. 50 SVEN HENRICSSON (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret, även om det inte var mycket att komma med rent konkret.

Det är i alla fall obestridligt att stora delar av PVC-sidan i Norden sysslar med stora transaktioner, köp och försäljning av företaget. Det gäller både Sverige, Norge och Finland. De här transaktionerna har stor betydelse för utvecklingen i hela branschen. Även om den nu aktuella försäljningen till Norsk Hydro formellt avser KemaNobels anläggning i Stenungsund och dess försäljningsadministration i Nacka, är pvc-tillverkningen i Stockvik utanför Sundsvall inte oberörd av en sådan här omfattande omvandlingsprocess. Alla som är verksamma där är starkt medvetna om den pågående förändringen i strukturen.

Skall man möjligen tolka industriministerns svar, där han säger att "det förvärvsärende som regeringen prövade omfattade således inte verksamheten i Stockvik", så att de anställda vid Stockvik inte behöver oroa sig för den pågående omvandlingsprocessen och dess följder inom pvc-industrin?

Det finns, och det har vi många exempel på, stor oro. Det vore verkligen

bra, om industriministern nu här kunde skingra några av orosmolnen för de anställda och deras familjer. Denna oro känner också ansvariga lokala och regionala myndigheter, som är angelägna om att slå vakt om varje arbetstillfälle i en tid då arbetslösheten växer i den här regionen.

Vad sedan gäller min andra fråga, huruvida befrielsen från reavinstskatt kan ge nya arbetstillfällen i det hotade området, säger sig industriministern inte kunna kommentera sådant. I och för sig är det väl märkligt att sekretessen, som enligt lagen skall gälla enskildas förhållanden, också är tillämplig på företag och koncerner med nära 6 miljarder kronor i årlig omsättning och av stor samhällelig betydelse. Den frågan behöver ju inte avse det speciella fallet utan en principiell syn.

Då vill jag fråga: Vilken är grundtanken bakom den här regeringens möjlighet att enligt lagen efterskänka reavinstskatt i samband med strukturaliseringar? Det måste väl rimligen vara så att man därmed tänker sig påverka denna strukturomvandlingsprocess. Är det då inte, industriministern, möjligt att förbinda en sådan skattebefrielse med villkor, t. ex. att sysselsättningen i det känsliga Sundsvallsområdet inte får drabbas eller att området skall vara föremål för särskilda hänsyn i samband med omvandlingen? Kan man inte göra en sådan koppling av villkor till de förmåner som eventuellt lämnas i form av reavinstskatteeftergift?

Anf. 51 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag har naturligtvis full förståelse för den oro som herr Henricsson känner för sysselsättningen i Västernorrlands län och i Sundsvallsregionen.

Jag har tidigare här i kammaren, vid uppvaktningar och vid besök och resor i Västernorrland mött denna oro och fått information om läget. Länet och området har en hög arbetslöshet, även om det under första kvartalet i år har skett en viss förbättring av läget.

Vi har under några år haft en hög arbetslöshet i Sverige, och fortfarande har vi en oacceptabelt hög arbetslöshet i vårt land. Regeringen har, som herr Henricsson vet, satt in flera åtgärder och mer pengar mot arbetslösheten än någon annan regering. Sådana stora insatser har också ägt rum, som herr Henricsson vet, i Västernorrlands län. När så ett meddelande kommer om neddragningar och avveckling av arbetsplatser och fabriker ökar det av naturliga skäl oron hos människorna.

När det gäller det aktuella ärendet, som togs upp redan i februari i interpellationen, bygger Sven Henricsson sin information på att plasttillverkningen i Stockviksverken skulle försäljas till Norsk Hydro. Men, som jag sade i mitt svar, verksamheten i Stockviksverken på detta område omfattades inte av KemaNobels affär med Norsk Hydro. Det är ju denna affär som interpellationen gäller, och jag har faktiskt svarat på de två frågor som Sven Henricsson har ställt i sin interpellation. Det gällde förvärvsärendet och det gällde skatteärendet – det senare kan jag av sekretesskäl och av naturliga skäl inte gå in på.

Sedan vill jag, fru talman, tillägga att det inte är någon hemlighet för någon

*Om beslutad ned-
läggning av verk-
samheten vid
Stockviksverken i
Sundsvall*

– varken för Sven Henricsson, för kommunen eller för de anställda – att KemaNobel sedan länge planerat en strukturomvandling som berör Stockviksverken. MBL-förhandlingar rörande denna omstrukturering har t. o. m. slutförts i enighet. Jag tror inte heller att det är någon hemlighet för Sven Henricsson.

När det gäller den eventuella utvecklingen av verksamheten vill jag säga följande: För den händelse KemaNobel kommer att dra ned eller avveckla plasttillverkningen i Stockvik, utgår jag ifrån att företaget, dvs. KemaNobel, försöker finna ny sysselsättning inom övriga delar av Stockviksverken. Jag utgår också från att KemaNobel mycket aktivt fortsätter med detta arbete så att en ökad arbetslöshet inte uppkommer vid en eventuell avveckling av pvc-verksamheten i Stockvik.

Anf. 52 SVEN HENRICSSON (vpk):

Fru talman! Först och främst är ju de anställda sedan lång tid tillbaka oroliga. Redan tidigare har det skett en ganska kraftig nedskärning av personalstyrkan i Stockvik. Det har varit ett led i en överflyttning av viss produktion till Stenungsund. Det är inte lätt att få jobb i just den regionen. Andra industrier – vi vet ju hur det är, det känner industriministern till – gör också inskränkningar och försöker dra ned personalstyrkan. Det sparas också inom den offentliga sektorn – det finns ju en sådan ambition där. I mars ökade faktiskt den öppna arbetslösheten inte oväsentligt i just Timrå-Sundsvallsregionen.

I vad gäller den aktuella affären sålde ju Kema Nord-koncernen i februari plasttillverkningen till Norsk Hydro. Enligt pressuppgifter var priset 400–450 milj. kr: Enligt samma pressuppgifter har man erhållit skattebefrielse med 30 % av reavinstskatten. Det rör sig alltså om en eftergift på 25 milj. kr., om nu pressuppgifterna är riktiga. Jag kan i detta sammanhang tillägga att det är en seriös svensk affärstidning som lämnat uppgifterna.

Det är inte precis någon nödställd som fått den aktuella gåvan – jag använder det uttrycket. Kema Nobel-koncernen ökade nämligen sin försäljning kraftigt under 1983. Det var en ökning med 1 821 000 000 kr., eller 46 %. Kema Nord i sin tur ökade sin försäljning med 498 milj. kr., eller 44 %. Rörelseresultatet blir därefter. Det är fråga om mycket fina rörelseresultat. Jag kan t. ex. nämna Kema Nord. Företaget har haft en vinstökning från 99 milj. kr. år 1982 till 256 milj. kr. år 1983 – dvs. i ren vinst efter avskrivningar plus 158 %.

Företag av detta slag erhåller alltså skattebefrielse, om nu de uppgifter som jag här nämnt är riktiga. I detta sammanhang bör man dock notera hur besvärligt arbetarna upplever sin situation, vilket vi ju känner till. De känner oro inför framtiden. I många fall handlar det om sänkta reallöner. Det är inte bara de anställda som drabbas utan också deras familjer.

Slutligen: Jag noterar som ett plus att industriministern markerar regeringens inställning, nämligen att man från företagets sida får lov att göra alla ansträngningar i syfte att skapa ny sysselsättning som kompensation för den

som faller bort. Detta skall ske innan sysselsättningsminskningen är ett faktum.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1983/84:24 till bostadsutskottet

11 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2916–2922 till jordbruksutskottet

1983/84:2923–2930 till skatteutskottet

12 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1983/84:200 Vissa åtgärder för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen

13 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1983/84:23 Riksdagens förvaltningskontors förslag om ändring av vissa arvoden m. m.

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 3 maj

1983/84:541 av *Rune Rydén* (m) till utbildningsministern om ökat antal utbildningsplatser i Lunds gymnasierregion:

Gymnasieskolan dimensioneras enligt proposition 1983/84:116 för nästa läsår till 127 390 platser, vilket är 111,8 % av antalet 16-åringar. Trots detta är det totala antalet grundskoleelever som inte kommit in på gymnasieskolan i Lunds gymnasierregion 348 eller 17 % av de elever som sökt. Om man tar hänsyn till dem som är födda 1967 och som inte kom in den här gången blir det totala antalet ungdomar utanför gymnasieskolan 391. Efterfrågan på gymnasieplatser i Lund ger därför höga intagningspoäng som i vissa fall är högre än för andra gymnasierregioner. Det behövs ytterligare gymnasieplatser till regionen, vilket kommunen också intensivt verkat för. Många av dem som inte kommit in har höga betyg och är starkt studiemotiverade. I en annan gymnasierregion hade de säkerligen fått plats. Det kommunala uppföljningsansvaret, som är det alternativ som återstår, är ett för samhället dyrare alternativ än gymnasiestudier.

Med anledning av ovanstående frågor jag utbildningsministern:

Nr 136

Fredagen den

4 maj 1984

*Meddelande om
frågor*

*Meddelande om
frågor*

Vad tänker utbildningsministern göra för att Lunds gymnasierregion skall kunna få ytterligare intagningsplatser?

den 4 maj

1983/84:542 av *Ingela Andersson* (vpk) till utbildningsministern om en studievägledartjänst för nordiska studerande vid Stockholms universitet:

Vid universitetet i Stockholm finns i dag ett stort antal studerande från andra nordiska länder än Sverige, därav 1 300 finska studerande. Någon speciell studievägledartjänst finns inte inrättad för dessa grupper, utan de betjänas av samma befattningshavare som vägleder svenska studerande. Detta har fungerat bra, utom för gruppen finska studerande. När de finska studenterna har vänt sig till universitetet med krav på anställning av en fast studievägledaranställning med kunskaper i finska, har detta krav avstyrkts med hänvisning till de besparingskrav som åligger universitetet.

Min fråga till utbildningsministern blir därför:

Tänker utbildningsministern vidta någon åtgärd för att möjligheter ges att inrätta en studievägledartjänst för nordiska studerande?

1983/84:543 av *Görel Bohlin* (m) till kommunikationsministern om villkoren för antagning till trafikflygarutbildning:

Antagningen till den statliga trafikflygarutbildning som startades den 2 april 1984 har enligt flera rapporter ej skett enligt vedertagna principer om bästa meriter och lämplighet.

Trafikflygarskolans utbildning är uppdelad i en grundläggande del som staten ansvarar för och en bolagsanpassad med SAS som huvudman.

Behörighetsbestämmelserna är omfattande. En särskild antagningsprövning sker till grundutbildningen, och ytterligare en bedömning görs inför den bolagsanpassade utbildningen. I förordningen om statlig trafikflygarutbildning undantas inte någon kategori av behöriga sökande från rätt till utbildningen. Till de 15 platserna i trafikflygarutbildningen sökte 900, bl. a. 43 flygvapenanställda piloter, vilka alla uppfyller behörighetskraven. Samtliga fick sina ansökningar i retur med beskedet att de inte kunde bli aktuella för prövning till trafikflygarskolan. Detta förfarande strider enligt min mening mot högskolelagens 10 §.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern om han delar uppfattningen

– att piloterna från flygvapnet är behöriga sökande till trafikflygarutbildningen,

– att skolans utbildning innehåller moment som i förhållande till den militära flygutbildningen måste ses som vidareutbildning,

– att utestängning av militärt flygutbildade från utbildningen innebär att en kvalificerad grupp hindras från vidareutbildning, samtidigt som därvid en mindre kvalificerad grupp utbildas vid skolan, samt att den militärt flygutbildade i realiteten utestängs från möjligheten att civilt utöva pilotyrket.

15 § Kammaren åtskildes kl. 12.22.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 136

Fredagen den
4 maj 1984
